

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra středoevropských studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Elizabeth Kőrösová

Jazyková úskalí pro začínající maďarsko-české překladaatele

Language pitfalls for novice Hungarian-Czech translators

Vedoucí práce: doc. Simona Kolmanová, Ph.D.

2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Simoně Kolmanové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a laskavou pomoc, a dále také za trpělivost při vedení mé diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím
řádně uvedených a citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita
v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Elizabeth Kőrösová

.....

(vlastnoruční podpis)

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje česko-maďarské překladatelské problematice, především v lingvistické rovině. Zpracovává nejčastější problémy, se kterými se zvláště začínající překladatel z maďarštiny do češtiny konfrontuje. Práce na konkrétních příkladech současných překladů (vzniklých po r. 2000) uvádí možná řešení z hlediska adekvátního převodu obsahu i formy originálu. Předmětem srovnání budou překladatelské transformace v různých jazykových rovinách, od gramatické po syntaktickou. Podle druhu řešení a transformace budou též zmíněny vlivy těchto změn na rovinu stylistickou. Práce je koncipována jako příručka pro začínající překladaatele.

Klíčová slova: teorie překladu, kritika překladu, metody překladu, maďarská literatura, příručka, český překlad, maďarský překlad, lingvistika

Abstract

The diploma thesis deals with Czech-Hungarian translation difficulty, especially in the linguistic field. It covers the most frequent issues that a particular beginning translator confronts with when translating from Hungarian into Czech language. Working on concrete examples of contemporary translations (created after 2000), it provides a possible solution in terms of adequately transferring content and form of the original. The comparison of translational transformations is the subject in various linguistic levels, starting from morphological to a syntactical level. Depending on the type of solution and transformation, the effects of these changes will be mentioned on a stylistic level. The thesis is designed as a guide for novice translators.

Keywords: theory of translation, critique of translation, methods of translation, Hungarian literature, manual, Czech translation, Hungarian translation, linguistics

Obsah

ÚVOD	8
1. TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1. Charakter práce a teoretická východiska	10
1.2. TEORIE PŘEKladu	12
1.2.1. Lingvistika překlada	12
1.2.2. Mezioborovost	13
1.2.3. O překlada	14
1.2.4. Základní pojmy	17
1.2.4.1. Překlada	17
1.2.4.2. Překlada	18
1.2.4.3. Překlada	19
1.3. VÝVOJ PŘEKladATELSKÉ TRADICE	20
1.4. KRITIKA PŘEKladu	22
1.5 POJEM CHYBA	24
1.5.1 Časté chyby z lingvistické perspektivy u začínajících překlada	24
1.5.2 Několik kritických bodů češtiny a maďarštiny	27
2. PRAKTICKÁ ČÁST	30
2.1. PRACOVNÍ POSTUP	30
2.1.1. Výběr děl	30
2.1.1.1. Umělecké překlady	30
2.1.1.2. Studentské překlady	33
2.1.2. Konkretizace pracovního postupu	33
2.2. HLAVNÍ ZÁSADY PRO ROZBOR	35
2.2.1. Klasifikační kritéria	35
2.2.2. Potenciální výsledky výzkumu	39

2.3. ANALÝZA TEXTŮ	41
2.3.1. Umělecké překlady	41
2.3.1.1. Překladatelská řešení	41
2.3.2. Studentské překlady	72
2.3.2.1. Překladatelská řešení	72
2.4. SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	96
2.4.1. Jak ne/překládat	99
ZÁVĚR	101
RESUMÉ	103
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	
Primární literatura	
Sekundární literatura	
Internetové zdroje	

Úvod

S úvahami o překladatelské problematice se setkáváme již v dobách antiky, kdežto o samotné teorii překladu jako vědní disciplíně hovoříme až v průběhu 19. století. Tehdy se začaly formovat základní teoretické myšlenky překladu, jež jsou od té doby průběžně rozvíjeny. K značnému rozmachu došlo zvláště ve druhé polovině 20. století, zejména počátkem 60. let, které označujeme v rámci translatologie jako tzv. *věk překladu*.¹

Doba rozkvětu překladatelské činnosti vedla k rychlejšímu rozvoji myšlení o překladu a ke konstituování samotné teorie. Zároveň podpořila snahy o vytyčení hodnotících měřítek pro kritiku a také napomohla v jednotlivých zemích k sestavení vlastních dějin translatologie.

Překladatelská činnost měla v rámci literárních dějin vždy značný vliv na literaturu. Přispívala totiž nejen k urychlení jejich vývoje, neboť některé literatury se v důsledku historických okolností konstituovaly později, ale byla také považována za jednu z forem literární tvorby. Současně však byla, a i stále je, podmiňována kulturními potřebami doby, jelikož tendence překladatelské praxe a teorie se neustále mění a vyvíjí.² Například v českém prostředí pro Jiřího Levého a jeho teorii inspirované období je příznačné hledisko funkční ekvivalence.³

Vzhledem k faktu, že překladatelské tendence se s dobou stále proměňují, domnívám se, že by bylo zajímavé provést empirický výzkum zaměřený na toto téma. A proto se v diplomové práci soustředím konkrétně na to, jakých metod a postupů dnešní překladatelé využívají. Věřím, že přínosná bude také analýza překladatelských chyb z lingvistické perspektivy.

---

¹ Hrala, M. *Současnost uměleckého překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1987, s. 7.

² Hrala, M. *Současnost uměleckého překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1987, s. 10-11.

³ „Úkolem překladatelovým není reprodukovat, a tím méně přetvářet elementy a struktury originálu, nýbrž vystihnout jejich funkci a užít místo nich elementy a struktury vlastního jazyka, které by v míře co největší mohly být jejich substituty a ekvivalenty stejně vhodnými a účinnými.“ Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladu*. Praha: I. Železný, 1998, s. 28.

Svou pozornost věnuji otázkám, které se týkají problematiky česko-maďarského překladu, neboť „v oblasti translatologie středoevropského regionu se často setkáváme s tím, že se české odborné překladatelské práce věnují z důvodu jazykové příbuznosti a dostupnosti převážně slovanským konfrontacím, zatímco maďarská oblast zůstává většinou mimo pozornost.“⁴ Vzhledem k rozsahu práce a ke skutečnosti, že se jedná o příručku pro české studenty, jsem se rozhodla prezentovat pouze překlady z maďarštiny do češtiny.

Cílem diplomové práce je na současných českých beletristických překladech z maďarského jazyka ukázat a analyzovat aplikované překladatelské metody, přístupy, a rovněž případné chyby, a to z aspektu teoretického, praktického i kritického, přičemž záměrem rozhodně není kriticky hodnotit jednotlivé překladatele, ale osvětlit a upozornit na problematické stránky překladatelské práce. Vybrané překlady jsou sledovány jak z hlediska jazykovědného, tak z literárně estetického.

Jak už bylo zmíněno, diplomová práce by měla rovněž posloužit jako příručka pro začínající překladatele, kteří se tak seznámí s problematikou překladu z maďarštiny. Empirická část výzkumu proto vychází také z překladů studentů a zaměřuje se na chybná řešení a překladatelské neobratnosti. Dále se snažím poukázat na různé jazykové rysy, které jsou v českém a maďarském jazyce společné, ale také odlišné, a tak upozornit na kritické body, kterých by se měli začínající překladatelé vyvarovat. Důležité je však podotknout, že práci nelze pokládat jako návod, ale spíše jako určité vodítko k překládání, jelikož překlad uměleckého textu je vždy kreativním procesem, a proto při překládání zpravidla nelze dojít k jedinému možnému výsledku.

---

⁴ Kolmanová, S. *Český havran, nebo maďarský krkavec? Poznámky k teorii a praxi překladu ve středoevropském regionu (konfrontace překladatelských přístupů na maďarských a českých překladech Havrana E. A. Poea)*. In Januška J., Berkes T.: *Hungarobohemica Pragensia : Studie k 60. narozeninám Evžena Gála / Tanulmányok Gál Jenő 60. születésnapjára*. Praha, 2017, s. 112.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Charakter práce a teoretická východiska

Tato diplomová práce je zpracována formou teoreticko-empirického výzkumu a má charakter příručky. V první řadě se věnuje teoretickému hledisku, kde jsou sumarizovány poznatky jednotlivých teoretiků překladu. Práce se v této části snaží také nastínit začínajícím překladatelům možné postupy a metody překladatelského procesu, jelikož bez základních vědomostí o translatologii se dobrý překladatel neobejde. Po teoretické části přichází na řadu empirický výzkum, který je propojen a konfrontován s teoretickými hledisky čili dochází zde k aplikaci teoretických poznatků na konkrétní překladový materiál.

Diplomová práce se opírá o české, slovenské a maďarské teoretiky překladu. Z našich českých teoretiků uvádím velikána svého oboru Jiřího Levého, jenž je dodnes vzorem a z jehož děl z konce 50. let 20. století, která jsou pokládána za důležitý mezník v české teorii překladu, vychází mnoho autorů věnujících se této disciplíně. Další českou teoretičkou, o jejíž poznatky se tato práce opírá, je Zlata Kufnerová. Dále se jedná například o Antona Popoviče, který patří k předním představitelům slovenské translatologie. Z maďarské jazykové oblasti čerpám z publikací Kingy Klaudy.

Ve výzkumné a praktické části se práce věnuje dvěma oblastem: publikovaným překladům zkušených překladatelů a studentským překladům.

V první oblasti je pozornost věnována uměleckým překladům Anny Valentové, Eleonóry Hamar, Jiřího Zemana, Marty Pató, Roberta Svobody a Simony Kolmanové. Předmětem zkoumání jsou překlady prozaických textů od současných autorů. Druhá oblast pak prezentuje ukázky překladů, jejichž autory jsou studenti z Katedry středoevropských studií FF UK, kteří pracovali se současnými i se staršími prozaickými texty (jde o překlady autorů jako jsou János Lackfi, Zsolt Kácsor, Lajos Grendel a Kálmán Mikszáth).

Výzkum se zaměřuje na rozličné překladatelské transformace v různých jazykových rovinách, počínaje od roviny morfologické až po rovinu syntaktickou. Výsledkem tohoto výzkumu bude nejen konfrontace různých překladatelských koncepcí a metod překladu, ale také analýza současných trendů překládání. Cílem rovněž bude podat začínajícím překladatelům z maďarštiny do češtiny souhrnné informace o nejčastějších chybách a klasifikovat je z teoretického hlediska.

1.2. Teorie překladu

Než budu definovat některé důležité pojmy týkající se překladu, zastavme se u samotné teorie překladu. O tomto pojmu, jak bylo v úvodu zmíněno, se začalo hovořit již v 19. století. Avšak teprve v první polovině minulého století nabylo myšlení překladu značně teoretické povahy. Do té doby měla teorie překladu spíše charakter empirický. Zobecňovala se tedy převážně překladatelská zkušenost.

S teoretickým přístupem si badatelé začali uvědomovat rovněž skutečnost dvojího přístupu ke zkoumání literárního překladu, tj. literárně estetického a jazykovědného přístupu. Důležité je poznamenat, že obecná teorie překladu sice vznikla na půdě literární komparatistiky, nicméně se postupně vyvíjela od vědomí potřeby literárně estetické analýzy k potřebě lingvistické analýzy.⁵

Pokud se podíváme konkrétně na zájem o analýzu překladu ve světě lingvistiky, zjistíme, že první lingvistické práce orientované na překlad začaly vznikat až ve 30. letech 20. století. Poté se tomuto tématu začalo věnovat čím dál více teoretiků. Zhruba o 20 let později již hovoříme, v rámci tzv. obecné teorie překladu, o zcela jasně vytyčené literárněvědné a jazykovědné vývojové linii. Jazykovědné linii se začalo říkat lingvistika překladu neboli lingvistická teorie.⁶

1.2.1. Lingvistika překladu

Tato mladá lingvistická disciplína, též známá jako translativní lingvistika, se začala velmi rychle rozvíjet a stala se námětem mnoha teoretických prací, a to například v Německu, Francii, Spojených státech, Velké Británii a v dalších zemích. Vzhledem ke svému cennému přínosu ve světě translatologie byla některými badateli označena za obecnou teorii

---

⁵ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 7.

⁶ Tamtéž, s. 7.

překladu a začali ji pokládat za jediný možný směr v bádání o překladu. Rovněž podle Zlaty Kufnerové je právě jazykovědná analýza textu překladu v konfrontaci s textem originálu základním aspektem a zároveň také aspektem výchozím ve vývoji obecné teorie překladu.⁷

Jak dále Z. Kufnerová zmiňuje, překlad se stal pro jazykovědu předmětem trvalého zájmu tehdy, když se lingvisté začali pozorněji soustředit na vztah problematiky překladu k základním otázkám obecné jazykovědy, a především když byl překlad charakterizován jako interpretace verbálních znaků a sdělení. Dále dodává, že „jazykověda – s využitím svého moderního pojmového systému – jednak přispívá v obecné teorii překladu k přesnějšímu propracování metodologie, jednak rozšiřuje předmět teorie překladu z původního zájmu jen o texty literární na všechny typy překladových textů, zajímá se také o překlad odborný a usiluje o komplexní analýzu překladu jakožto procesu i výsledku.“⁸

1.2.2. Mezioborovost

Teorie překladu je označována jako mezioborová disciplína, nicméně názor na její mezioborovou povahu se měnil a neustále mění s rozvojem a diferenciací jednotlivých vědních disciplín. Na základě dosavadních zkušeností z analýzy překladu bylo zjištěno, že lingvistické a literárněvědné metodologie nejsou schopné komplexně analyzovat fenomén překladu ze všech zorných úhlů a je třeba zohlednit i komunikativní, sémiotický, psychologický a kulturně antropologický přístup. Avšak vzhledem k členitému pojetí lingvistiky a literární vědy si jsou někteří badatelé vědomi mnoha dalších aspektů, kupříkladu konfrontační lingvistiky, konfrontační stylistiky, teorie literární komparatistiky, teorie literatury apod. Ve svých rozborech vycházím z lingvistické konfrontační analýzy textů, která sleduje ve zdrojovém i cílovém jazyce jak systém, tak i následnou aplikaci.

---

⁷ Tamtéž, s. 9.

⁸ Tamtéž, s. 9.

Dle Z. Kufnerové jsou v každém překladovém textu rozlišovány dvě vrstvy, kterým odpovídají dvě fáze lingvistické analýzy:

První vrstvou je vrstva systémových (například syntaktických a gramatických) shod a rozdílů jazyka, jejichž sledování je předmětem právě konfrontační lingvistiky. V této fázi analýzy je na respektování systémových shod a rozdílů nahlíženo jako na správný překladatelský přístup. Naopak jejich nerespektování, které vzniká víceméně neznalostí obou nebo některého z jazyků, mezi kterými dochází k překladu, je zde hodnoceno jako překlad chybný. Druhou vrstvou je vrstva textových shod a rozdílů. „V této rovině se překlad jeví jako jedna z možných variant východiskového invariantního textu, jako varianta úspěšnější či méně úspěšně usilující o zprostředkování sémantického obsahu vázaného na estetické prvky originálu v souladu se současným estetickým vnímáním.“⁹ V rámci této fáze sleduje lingvistická analýza překladatelovu jazykovou tvořivost a její výsledek, který je subjektivně optimálním funkčním ekvivalentem v daném čase a na daném místě. Lingvistickou analýzu překladu lze tedy označit za kontextuální dvojjazyčnou konfrontaci jazykových jednotek na pozadí konfrontace systémové.¹⁰

1.2.3. O překladu

„Překlad není jen záležitost slov,

je to otázka zprostředkování srozumitelnosti celé kultury.“

Anthony Burgess

Nejčastěji používaným slovem celé diplomové práce je bezpochyby *překlad*. Co vlastně tento pojem znamená? Odpověď není jednoznačná, respektive můžeme říct, že co teoretik překladu, to názor/vlastní definice. Například podle Z. Kufnerové lze překládání charakterizovat jako činnost, kdy

---

⁹ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 10.

¹⁰ Tamtéž, s. 10.

hlavní linii tvoří oscilace mezi dvěma póly. Rozlišují se tři druhy oscilace. Zaprvé se jedná o oscilaci mezi dvěma texty čili textem originálu a textem překladu. Zadruhé jde o oscilaci mezi funkcí receptora originálního textu a autora překladového textu. Třetí druh oscilace probíhá mezi informací explicitní (v originálním textu vyjádřenou) a implicitní (v originálním textu nevyjádřenou), kterou je třeba případně dodat, naznačit nebo upřesnit. Oscilační charakter překladatelské činnosti je dán tím, že překládání je činnost zprostředkující nejen mezijazykovou, nýbrž mezikulturní komunikaci, je to most ve smyslu jazykovém, názorovém, kulturním, teritoriálním i temporálním.¹¹ Podobný názor zaujímá A. Popovič, který tvrdí, že překlad je konfrontací dvou autorů, dvou textů a dvou čtenářů.¹² Ve stejném duchu charakterizuje pojem překlad i K. Horálek, jenž definuje teorii překladu jako transpozici sdělení (informace) z jednoho jazyka (kódu) do jiného.¹³ Dále P. Krejčí ve své publikaci¹⁴ uvádí (přičemž vychází z definice E. Nidy), že „překlad můžeme definovat buď jako proces transformace znaků, anebo jako jejich prezentaci v jiném systému znaků. Jestliže originály nesou nějaký význam, pak obecně platí, že se snažíme, aby jejich obrazy měly tentýž význam nebo alespoň – abychom se vyjádřili přesněji – aby stály co nejbližší originálu.“¹⁵

Souhrnně a vlastními slovy řečeno, překlad je proces, během kterého převádíme určitý obsah z jednoho kulturního prostředí do druhého.

Od definice pojmu překladu nyní přejdu k požadavkům kladeným na překlad, neboť, jak z popisu vyplývá, hlavním úkolem překladatele je přenést původní dílo do jiné literatury se zachováním všeobecných, zvláštních a jedinečných rysů díla. Jak uvádí J. Levý, dobrý překladatel byl měl během překládání dodržet určité fáze, a to v následujícím pořadí:

---

¹¹ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 13.

¹² Popovič, A. *Poetika umeleckého překladu: proces a text*. Bratislava: Tatran, 1971, 29.

¹³ Horálek, K. *Příspěvky k teorii překladu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, s. 13.

¹⁴ Krejčí, P. *Srbská frazeologie v českém a bulharském překladu: kontrastivní analýza*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015.

¹⁵ Tamtéž, s. 49.

- Pochopení předlohy
- Interpretace předlohy
- Přestylizování předlohy¹⁶

Téměř shodné požadavky na práci překladatele formuluje také A. Popovič:

- Pochopit text
- Analyzovat text a jednotlivé složky, proniknout do jeho stavby
- Převyprávět text¹⁷

Obdobný názor na překladatelský postup zaujímá i Z. Kufnerová. Rovněž vychází ze tří stádií:

- Stádium interpretační
- Stádium ekvivalenční
- Stádium přestylizování¹⁸

To, co však (nejen) tyto teoretiky spojuje, je teze, že dobrý překladatel musí být zároveň dobrým čtenářem. Nejprve je tedy text třeba pochopit a proniknout až za něj – k postavám, situacím a ideám.¹⁹ „Je třeba počítat s tím, že překlad není pouhé překódování výchozího textu v text výsledný, není to pouhá změna jazykového kódu. Je to jistě i přeorientování textu na jiného čtenáře, je to uzpůsobení textu tak, aby byl přijatelný nejen pro jinojazyčné čtenáře, nýbrž i pro příslušníky (účastníky) jiné kultury.“²⁰ Znalost celkového kontextu zabraňuje mylnému pochopení obtížnějších pasáží a zároveň pomáhá najít ekvivalent komplikovanějších výrazů, které v určité části textu nejsou zcela jednoznačné. Poté, co jsou překladateli všechna místa textu srozumitelná, by měl po rozčlenění textu (syntakticky, morfologicky) ve zdrojovém jazyce, dle zmíněných překladatelských teoretiků, hledat a postupně dosazovat ekvivalenty v jazyce cílovém (otázky ekvivalence patří

¹⁶ Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladau*. Praha: I. Železný, 1998, s. 53.

¹⁷ Popovič, A. *Poetika umeleckého překladau: proces a text*. Bratislava: Tatran, 1971, 38.

¹⁸ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 12.-13.

¹⁹ Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladau*. Praha: I. Železný, 1998, s. 56.

²⁰ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 13.

k centrálním otázkám lingvistiky). Avšak na mysli se má zejména ekvivalence textová, nikoli slovníková (lexikální jednotka proti lexikální jednotce). V rámci textové ekvivalence se překladatel zabývá především slovním spojením. Důležité je však přihlížet i k jednotkám vyšším jako jsou celé věty, celé odstavce a neopomenout rovněž celkové zaměření a ladění díla. Přeci jen jde o ekvivalenci dvou textů jako celku. Po pochopení a po proniknutí do stavby díla již přichází na řadu vznik nového textu, kdy překladatel vykonává interpretaci originálu a zároveň aktivitu uměleckou a prokazuje svůj překladatelský talent.²¹

1.2.4. Základní pojmy

V této kapitole a dvou následujících se pokusím podrobněji nastínit několik překladatelských kroků, a především definovat nejdůležitější pojmy z translatologie, kterými jsou: překladatelská koncepce, metoda, postup a řešení. Účelem definování je seznámit začínající překladatele se základními termíny a usnadnit jim orientaci v této disciplíně.

1.2.4.1. Překladatelská koncepce

Dobrý překladatel by měl být především dobrým čtenářem. Správné přečtení textu totiž překladateli/čtenáři zprostředkuje ideové estetické hodnoty. Pochopení ideje díla je pro překladatele klíčovou záležitostí, neboť tu pak ve své překladatelské tvorbě odráží. Jak uvádí Kinga Klaudy, překladatel by ve své práci nikdy neměl prosazovat ideu vlastní proti ideji díla. Důležité je převést myšlenky obsažené ve výchozím textu do cílového a přizpůsobit je jazykové normě cílové řeči.²²

Podle Levého je základem překladatelské koncepce interpretační stanovisko. To si dobrý překladatel stanoví a ví, co chce svým překladem

---

²¹ Popovič, A. *Poetika umeleckého prekladu: proces a text*. Bratislava: Tatran, 1971, 39.

²² Klaudy, K. *Nyelv és fordítás: válogatott fordítástudományi tanulmányok*. Budapest: Tinta, 2007, 45.

čtenáři říct. V případě vícero možných interpretací překladatel volí s ohledem na charakter originálu tu nejvhodnější: „Má-li být interpretace správná, musí jejím východiskem být nejpodstatnější rysy díla a jejím cílem jeho objektivní hodnoty.“²³ Kromě **pochopení předlohy** a její **interpretace** je však důležité i následné **přestylizování**. Při překládání se velmi často stává, že mateřský jazyk není schopen významově vyjádřit výrazy originálního jazyka. Překladatel tak musí význam specifikovat a rozhodnout se pro adekvátní řešení, k čemuž ale potřebuje znát skutečnost, která se za textem originálu skrývá. Tyto tři zmíněné fáze překladu jsou proto v rámci překladatelské koncepce nevyhnutelné.²⁴

1.2.4.2. Překladatelská metoda

Metoda překladu vychází z překladatelské koncepce a je zobecněním konkrétních překladatelských postupů a řešení. Lze ji tedy charakterizovat jako způsob, kterým překladatel realizuje svůj překlad. Na rozdíl od překladatelské koncepce můžeme metodu v textu dohledat a určit překladatelův postoj k překládání. Protože překlad je vždy ve vztahu k předloze, může být jeho metoda touto relací definována jaksi jednosměrně, podle postavení na lineární stupnici mezi dvěma extrémy: metodou překladu věrného a volného, metodou retrospektivní a perspektivní, resp. receptivní a adaptivní atd.²⁵

Volba překladatelské metody bývá často podmiňována kulturními potřebami dané doby, ale také individuální dispozicí překladatele ve vztahu k předchozí tradici ve světě translatologie, k současnému estetickému principu a rovněž ve vztahu k vládnoucímu literárnímu kánonu.²⁶

---

²³ Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladu*. Praha: I. Železný, 1998, s. 61.

²⁴ Tamtéž, 53.

²⁵ Tamtéž, s. 33.

²⁶ Tamtéž, s. 101.

1.2.4.3. Překladatelský postup, překladatelské řešení

Levý ve svém díle *Umění překladu* uvádí, že „cílem překladelovy práce je zachovat, vystihnout a sdělit původní dílo, nikoliv vytvořit dílo nové, které nemělo předchůdce; cíl překladu je reprodukční. Pracovním postupem tohoto umění je náhrada jednoho jazykového materiálu jiným, a tudíž samotné vytvoření všech uměleckých prostředků vycházejících z jazyka...“²⁷ Překladatelský postup lze tedy charakterizovat jako konkrétní prostředky překladatelské práce, které překladaatel volí, aby převedl dílo z jednoho jazyka do jiného se zachováním idejí překládového textu. Pod pojmem překladatelské postupy si můžeme představit takové typy překladatelských řešení, jako jsou doslovný překlad, substituce, transkripce, naturalizace, exotizace, lokalizace, kompenzace apod.²⁸

Posledním termínem k definování je tzv. překladatelské řešení. Toto řešení je převodem jedné překládové jednotky do jednotky cílového jazyka, přičemž překládová jednotka je nejmenším úsekem překladu (míníme tím například slovo, lexém či idiom). V případě literární kritiky je nejprve pozornost věnována právě analýze konkrétního překladatelského řešení, poté překladatelskému postupu a následně dochází k určení metody překladu.²⁹

---

²⁷ Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladu*. Praha: I. Železný, 1998, s. 85.

²⁸ Tamtéž, s. 85.

²⁹ Boháč, J. *Metoda překladu v beletristických překladech z maďarštiny 1945-2006*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav slavistických a východoevropských studií, s. 6.

1.3. Vývoj překladatelské tradice

Vzhledem k tomu, že ve své práci směřuji k určení současných trendů v překládání, rozhodla jsem se také podat základní pohled na vývoj českých překladatelských přístupů, abych tyto trendy ukázala i v návaznosti na určité historické souvislosti.

Dějiny překladatelských teorií a metod každé národní literatury jsou podmíněny historickým pohybem, jímž prochází vývoj celé národní kultury. Vývoj metod tak odráží změny ve vztahu ke skutečnosti, a také ke čtenáři. Tento vývoj překladatelských metod můžeme obecně charakterizovat jako změny v relaci k předloze a ke zmiňovanému čtenáři.³⁰

Připomenu, že překlad je činností tvůrčí a zároveň reprodukční čili úkolem překladu není pouze vytvořit literární dílo v cílovém jazyce, ale také tlumočit výchozí text. Na základě převahy jednoho ze zmíněných zřetelů se diferencují základní stanoviska k překladu, které bývá zvykem označovat jako překladatelská věrnost (zaměření zejména na výměnu jazykového materiálu bez ohledu na zachování uměleckého charakteru a idiomatickosti) a volnost (zaměření se na obsah a požadavek krásy). Tato protichůdná stanoviska překladu zde zmiňuji právě proto, že kolísání mezi nimi je pokládáno za nejobecnější kritérium vývoje, jež slouží k periodizaci v dějinách překladatelství. Například podíváme-li se na české dějiny překladu, zjistíme, že se romantikové vraceli od nevázané obrozenecké tvořivosti k reprodukčnímu překladu. Naopak u májovců si lze povšimnout nového odpoutání se od originálu. Příznačné pro ně bylo především sepětí s původní literaturou. U lumírovců poté došlo ke křížení obou hledisek a v české moderně začali překladatelé opět využívat metody reprodukčního překladu. Nové uvolnění bylo zaznamenáno až v období mezi oběma světovými válkami.³¹ Ve druhé polovině 20. století se stala překladatelským cílem snaha o zachování, vystihnutí a sdělení původního díla. Překladatelé si uvědomili, že

---

³⁰ Levý J., Honzík J. *České teorie překladu (1), Vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře*. Praha: Ivo Železný, 1996, s. 233.

³¹ Tamtéž, s. 233.

texty, se kterými pracují, je třeba přenést z jednoho kulturního prostředí do druhého a převáděli díla „z jednoho typu jazykového materiálu do jiného typu materiálu téže kategorie“.³²

Teorie překladu je odrazem systému estetických názorů doby či umělce. Překladatelské stanovisko tak můžeme určit v závislosti na ideologii dané doby. Tzv. volný překlad je příznačný pro estetické soustavy, jež vyzdvihují obecné nad jedinečné. Ideologickým východiskem takového překladu je zpravidla tzv. noetický objektivismus. Kdežto pro věrný překlad je příznačné nadřazení jedinečného obecnému, a naopak ideologickým východiskem je zde noetický subjektivismus: „Teoretický obsah pojmu věrnost a volnost se zpřesňoval a naplňoval konkrétním významem podle toho, jak si překladatelé stále přesněji definovali, od čeho se chtějí odpoutat a čemu chtějí být věrni: zda obsahu či formě, celku či části, obecným či jedinečným momentům díla.“³³

---

³² Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladu*. Praha: I. Železný, 1998, s. 85.

³³ Tamtéž, s. 233.

1.4. Kritika překladu

Výzkumná část práce se věnuje primárně problematické stránce překladů, na které nejenže upozorňuje, ale snaží se je rovněž vysvětlit. Z tohoto důvodu věnuji pozornost také kritice překladu. Každý zhotovený literární překlad je pokládán v kulturním životě za samostatný artefakt. Tento artefakt je následně posuzován čtenářem jako umělecký text bez vztahu k originálu. Čtenáři se tedy zpravidla text literárního překladu buď zamlouvá či nikoli, což ovšem nevypovídá o objektivních kvalitách překladu. Objektivní zjišťování hodnot každého literárního překladu si klade za cíl právě kritika překladu, která pomocí metody konfrontační analýzy určuje hodnoty přeloženého textu v souvislostech jak diachronních, tak i synchronních. Diachronními souvislostmi se rozumí vztahy k případným starším překladům téhož díla, kdežto u synchronních souvislostí je zkoumán vztah k soudobé úrovni původních i přeložených literárních děl.

Docílit kvalitního překladu není snadné, neboť překládání je neustálou konfrontací překladu s originálem, a to nejen po stránce jazykové, ale také textu jako celku a jeho sémantické a formální výstavby, jak jsem o tom psala v předchozích kapitolách. Důslednou racionální analýzu autorského textu si žádá rovněž kritika překladu, aby mohla kvalifikovaně analyzovat samotný překlad a na základě této analýzy posoudit a charakterizovat překladatelův záměr i výsledek a následně určit, zda a do jaké míry odpovídá nebo neodpovídá původnímu textu. Kritika překladu vyžaduje dokonalou znalost nejen cílového, ale i výchozího jazyka.³⁴

Nicméně aby byla samotná kritika překladu vůbec možná, je třeba určité normy, jelikož kritika překladu vychází nutně z konkrétní představy, čím by měl překlad být. Překladatelské zásady jsou však vázány k aktuálním názorům doby na překlad. Názory na to, jak má vypadat správný překlad se

---

³⁴ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština. Jinočany*: Nakladatelství H&H, 2003, s. 39.

tedy v určitých dobách³⁵ různí. Nyní uvedu hlavní překladatelské zásady³⁶, které by měl dnes dobrý překladatel dodržet.

1. Překlad má reprodukovat ideu originálu.
2. Překlad se má číst jako originální dílo.
3. Překlad má zachovávat styl původního autora.
4. Překlad má mít barvu doby, ve které vznikl originál.
5. Překlad nepřipouští přidávání ani vynechávání.

Uvedené zásady budou v empirické části diplomové práce konfrontovány s jednotlivými vzorky překladů.

---

³⁵ Viz kapitola Vývoj překladatelské tradice.

³⁶ Vycházím z teorie Jiřího Levého – Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladu*. Praha: I. Železný, 1998, s. 33.

1.5 Pojem chyba

Jelikož se v analytické části diplomové práce zaměřuji na identifikaci lingvistických chyb a také na jejich popis, pokládám za nutné nejen definovat samotný pojem chyba, nýbrž i seznámit čtenáře s klasifikací chyb.

1.5.1 Časté chyby z lingvistické perspektivy u začínajících překladatelů

Je přirozené chybovat, což platí i v překládání. Podívejme se proto, k jakým překladatelským prohřeškům dochází nejčastěji. Než však rozvedu určité druhy chyb, uvedu jejich základní dělení dle Z. Kufnerové, která rozlišuje prohřešky proti:

I. *Kvalitativním rozdílům*³⁷ – jedná se o chyby ve smyslu stylistickém, kam patří neobratné zacházení s mateřským jazykem. K chybám tohoto typu dochází téměř ve všech rovinách jazyka. Ovšem nejpatrnější jsou v rovině morfologické, lexikální a frazeologické.

II. *Kvantitativní rozdílům*³⁸ – zde se jedná především o přejímání vazeb a výrazů, které v překladovém jazyce sice existují, ale mají odlišné stylistické uplatnění a také těch, které ovlivňují paralelní varianty natolik, že může dojít při překladu k tzv. relativním změnám, během nichž se může stát, že se ožíví výrazy, jež jsou v cílovém jazyce okrajové, ustupující či archaické.³⁹

Před samotnou klasifikací ještě seznámím čtenáře s nejdůležitějším pojmem této kapitoly, tj. chyba. Přejdu tedy konkrétně k její definici a k problémům, které souvisejí s identifikací. Vycházím zde z definice J. Hendricha, který tvrdí že: „projevem chyby je nepřípustná odchylka od stanovení výsledku (cíle), která je doprovázena špatným užitím prostředků na

---

³⁷ Rozdíly způsobené překladovou schopností jednotlivého překladatele.

³⁸ Rozdíly způsobené strukturou jazyků mezi východiskovým jazykem a jazykem překladovým.

³⁹ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 47-48.

cestě k němu“.⁴⁰ Chybu tedy chápeme jako odchylku od normy cílového jazyka. Její identifikace však není vždy snadná, zvláště v uměleckém překladu. Zatímco například v oblasti gramatiky lze chybu určit snadno, v oblasti lexikální či textové již nejsou kategorie zcela jasně vymezeny.

Podívejme na základní tři typy chyb podle Radomily Kotkové

- I. *Systematické chyby*: tyto chyby, též tzv. *errors* chyby, vznikají během překladu z neznalosti nebo chybného užití pravidla cílového jazyka. Příklad: *Koupím si botu* z maďarského překladu *Cipőrt veszek*. V maďarštině je pár vyjádřen singulárem. Z toho důvodu se v češtině chybně vyskytuje *botu* namísto *boty*.
- II. *Překlepy*: pod tímto termínem se rozumí chyby, jež jsou výsledkem nepříznivých okolností dané výpovědní situace, například únavy nebo časového tlaku. Těchto chyb se může dopustit i rodilý mluvčí, který překládá do mateřského jazyka.
- III. *Skrytá chyba*: při překladu se setkáme i s takovými jevy, které jsou gramaticky správné, ale nejedná se v jejich případě o chybu jako takovou. Kupříkladu uvádím větu *Budu tam za dlouho*. Věta je gramaticky v pořádku, po této stránce není co vytknout, rodilý mluvčí češtiny by zmíněné výpovědi rozuměl, nicméně by ji sám takto neutvořil. Druh této chyby bychom tak označili za tzv. *skrytou chybu*. Tento typ chyby je jev, jenž má navenek správnou gramatickou strukturu, ale jeho užití v kontextu není správné.

Na základě lingvistického rozdělení jazykových jevů jsme schopni rozlišit určité lingvistické kategorizace chyb, pro které R. Kotková⁴¹ uvádí třídimenzionální klasifikaci:

- I. *Lingvistická oblast* (forma, slovtvorba, morfologie, syntax, interpunkce, styl, ostatní) - např. *každé ráno dívám se na televizi*.
- II. *Kategorie chyby* (např. u morfologie je to pád, způsob, rod, nebo jiná bližší specifikace, ...) – kupříkladu *jsem z Maďarsko*.

---

⁴⁰ Kotková, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017, s. 40.

⁴¹ Tamtéž, s. 40-44.

- III. *Slovní druh*⁴² - neadekvátní záměna slovních druhů (viz záměna způsobená formou). Například *rychlý tramvaj*.

V případě lexikálních chyb, které vycházejí z lingvistické kategorizace, je však třeba zmínit i faktory příčin jejich vzniku. Lexikální chyby tak rozdělujeme na dva základní typy:

I. *Chyby formální*

Formální chyby dále dělíme rovněž na tři kategorie:

- i. *Záměna způsobená formou*: K takové chybě dojde tehdy, když jsou si dvě slova formálně podobná čili znějí stejně nebo mají podobný pravopis. Do této kategorie můžeme zařadit i záměny slovnědruhové. Příklad: *Pomohl bys mi, prosím? Samozřejmost* namísto *samozřejmě*.
- ii. *Vypůjčené slovesné vazby*: jedná se o vazby, která mají původ v originálním jazyce a jsou aplikovány do překladu v doslovném překladu. Například *zemřít u něco* (z maďarského *meghalni valamiben*) místo *zemřít na něco*.
- iii. *Deformace*: poslední kategorií jsou deformace pramenící z neznalosti cílového jazyka. Kupříkladu *devaterými dědinami* místo *devatero dědinami*.

II. *Chyby sémantické*

Mezi sémantické chyby se řadí:

- i. *Chyby týkající se pojmové složky významu*: např. není-li překladateli znám význam slova *lódarázs* (*sršeň*), může dojít k chybnému překladu – *koňská vos* (*ló+darázs*).
- ii. *Chyby v konotacích*: k těmto chybám dochází zpravidla kvůli nedostatečné znalosti sémantického významu, kolokací idiomů a gramatických vazeb. Např. doslovný překlad výrazu *szabadlábon van* – *je na volné noze* místo: *je na svobodě*, tj. není ve vězení.

---

⁴² Kotková, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017, s. 42.

Výše uvedená klasifikace bude využita v praktické části při analyzování překladu.

1.5.2 Několik kritických bodů češtiny a maďarštiny

V této kapitole se věnuji typickým maďarským a českým jazykovým rysům, s cílem upozornit na některé zvláštnosti češtiny a maďarštiny, které mohou být zároveň označeny jako kritické body pro překladatelskou činnost.

Začnu faktem, že maďarština nezná *gramatický rod*. Překladatel se i z tohoto důvodu musí seznámit nejprve s kontextem originálního textu, poté dílo interpretovat a až následně zahájit překlad. Pokud však autor originálu během celé kapitoly neprozradí jméno či některé charakteristické rysy hlavní postavy, která je zároveň i vypravěčem, je pro překladatele obtížné určit, zdali je vypravěčem žena nebo muž. Kupříkladu setkáme-li se s větou *Segítettem neki (Pomohl/a jsem mu/jí)*, není možné určit rod předmětu ani podmětu.

Dále se podívejme na diferenci v *pádech*. V českém jazyce existuje 7 pádů, kdežto novější maďarské gramatiky evidují až 18 pádových koncovek. V maďarštině však mluvíme spíše o pádových vztazích, než o samotných pádech. Podle A. Schreierové se pádové koncovky musí vyskytnout v některé ze slovesných vazeb.⁴³ U začínajících překladatelů se tak může stát, že pochybí v užití českých pádů a předložek, které se s nimi pojí (kromě nominativu a vokativu). Jako příklad uvádím větu – *Sír valamin (plakat nad něčím)*. Uvedená pádová koncovka *-n (-n/-on/-en/-ön)* bývá do češtiny překládána pomocí předložky *na*. Doslovný překlad by tedy zněl: *plakat na něčem*, což ovšem mění původní význam. Proto je při převodu pádů důležité zohlednit i jazykový úzus cílového jazyka.

Z hlediska českého mluvčího se jistě zdá být v maďarském jazyce zajímavostí i to, že jsou *podstatná jména v množném čísle* výrazně méně používaná než v češtině. Konkrétně se jedná o substantiva s abstraktním

---

⁴³ Schreierová, A. *Maďarština pro Čechy. Několik poznámek o specifických rysech gramatické struktury a o slovní zásobě maďarštiny*. Praha, 2018, s. 187.

denotátem, hromadná jména, vlastní jména a látková jména, která se téměř nevyskytují v plurálu. Rovněž je třeba mít na mysli, že i párové části těla maďarština většinou vyjadřuje v jednotném čísle. Např. *Viszket a szemem* (*Svědí mě oko*) – v tomto případě jsou oči pokládány za jeden celek, a proto je užito jednotného čísla, i když jsou míněna obě oči. Kromě tohoto jevu si překladatel z maďarštiny musí dát pozor na jednotná čísla podstatných jmen, která se vyskytují po číslovkách a výrazech množství. Např.: *Néhány macska* (*Několik koček nikoli kočka*).

Dalším z primárních rozdílů jazyků je především vyjadřování *vlastnictví*. První diferenci shledáme v tom, že v maďarštině sice přivlastňovací zájmena existují, nicméně nemohou stát vedle jména přivlastňované věci. Přivlastňovací zájmeno je možné použít pouze tehdy, když je ukazováno na vlastněnou věc: *Ez az enyém* (*To je moje*), *Ez a tiéd* (*To je tvoje*), ale nikoli *Ez az enyém táska* (*To je moje taška*), *Ez a tiéd táska* (*To je tvoje taška*). Druhou diferencí je nahrazování přivlastňovacích zájmen tzv. osobními přivlastňovacími znaky na konci jména přivlastňované věci a opačně – *Tankönyv* (*Učebnice*) -> *Tankönyvem* (*Moje učebnice*). Třetí a zásadní odlišnost spočívá ve slovosledu členů přivlastňovací vazby. „V maďarštině je na prvním místě vlastník, tedy člen přivlastňovací (komu/čemu něco patří), a na druhém místě člen přivlastněný (řídící), tedy vlastnictví (to, co vlastníkovu patří) ...“⁴⁴: *A fordító fordítósa* (*překladatel + překlad/jeho = překlad překladatele*). V českém jazyce je pořadí zpravidla opačné a přivlastňovací vazba je vyjádřena genitivem. Právě na opačné pořadí by měl být při překladu brán zřetel. Příklad: *A kollégám jószívű barátja* (*kolega/můj + dobrosrdečný + přítel/jeho = dobrosrdečný přítel mého kolegy*) – při překladu přivlastňovacích vazeb do češtiny začínáme zpravidla posledním větným členem.

Posledním zmíněným jazykovým rysem se částečně dostávám k tématu *slovosledu*. Základní pořadí českého a maďarského slovosledu se totiž liší. I když je v obou jazycích slovosled flexibilní, neznamená to, že je nahodilý.

---

⁴⁴ Schreierová, A. *Maďarština pro Čechy. Několik poznámek o specifických rysech gramatické struktury a o slovní zásobě maďarštiny*. Praha, 2018, s. 187.

Základní slovosled maďarské oznamovací věty je tvořen následovně: podmět – předmět – přísudek, kdežto v českém jazyce je pořadí takovéto: podmět – přísudek – předmět. Při překládání je tedy třeba dodržet správné větné členění obou jazyků, a zvláště věnovat zvýšenou pozornost tématu a rématu⁴⁵.

Na závěr této kapitoly uvádím ještě problematický překlad maďarského slovního druhu – *igenevek*, což jsou vlastně tzv. „různé druhy infinitivů a příčestí“⁴⁶. Tyto „různé druhy infinitivů a příčestí“ jsou utvořeny od tvaru slovesa a mají vlastnosti podstatných, přídavných jmen a příslovcí. Často jsou do češtiny překládány pomocí zmíněných jmen. Do jisté míry je můžeme přeložit také užitím přechodníků anebo českého pasivu. Další možností je metoda volnějšího překladu s vytvořením vedlejší věty.⁴⁷

---

⁴⁵ Při překládání je důležité dodržet správné větné členění českého jazyka – v neutrálním sdělení stojí téma na začátku a réma na konci věty. Může však dojít také k tematizaci rématu – réma první věty se při něm stává tématem věty následující.

⁴⁶ Kőrösová, E., Péntek, A. *Aktuální problematika, tendence a metody česko-maďarského uměleckého překladu*. In Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Translatologica Pragensia, Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, (v tisku).

⁴⁷ Tamtéž.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Na úvod praktické části nejdříve uvádím vybrané umělecké překlady, včetně charakteristiky výchozích textů, a poté studentské překlady, které budou v rámci empirického výzkumu zkoumány. Po uvedení děl následuje popis pracovního postupu a vytyčení klasifikačních kritérií, pomocí nichž jsem se rozhodla překlady analyzovat. Následným a nezbytným krokem praktické části je stanovení potencionálních výsledků, které v závěru výzkumu vyhodnotím a poskytnu začínajícím překladatelům z maďarštiny ucelený náhled na překladatelská úskalí a současné tendence v překladech.

2.1. Pracovní postup

2.1.1. Výběr děl

2.1.1.1. Umělecké překlady

Pro výběr děl byla zvolena následující kritéria. Zaprvé jsem usilovala o takový vzorek, kde by byly zastoupeny především novější překlady. Jedná se o překlady, které vycházely v rozmezí mezi lety 2006-2019. A zadruhé byla mým kritériem dostupnost děl. Během výběru jsem dbala především na to, abych od vybraného současného překladatele prezentovala pouze jedno dílo a docílila tak širšího náhledu na různá překladatelská řešení – prezentuji zde překladatelskou práci Anny Valentové, Eleonóry Hamar, Marty Pató, Jiřího Zemana, Roberta Svobody a Simony Kolmanové.

Podívejme se tedy blíže na vybraná díla:

I. Ferenc Barnás: *Devátý*. Přeložila Marta Pató

Román *Devátý* (*A kilencedik*) lze charakterizovat jako psychologickou drobnokresbu utlačovaného dítěte, ale především jako hlubší náhled do společenských poměrů kádárovského komunistického režimu v Maďarsku.⁴⁸ Z hlediska překladu bude zajímavé sledovat překlad jmen, neboť postavy románu jsou jich zbaveny a nahrazují je pouhé přezdívky na základě silné charakterové či vzhledové vlastnosti. Po překladatelské stránce je v tomto textu důležité, aby byla zachována dětská perspektiva, pomocí níž autor zachycuje nespoutaný pohled na svět v kontrastu s beznadějným a tíživým světem, ve kterém hlavní postava vyrůstá.

II. György Spiró: *Kamenný žabák*. Přeložil Robert Svoboda

Jedná se o pohádkově laděnou satiru o lidské hlouposti a pokrytectví, jež autor nevztahuje pouze na Maďarsko.⁴⁹ Co se týče překladu, důležité je zachování autorského stylu, který se vyznačuje bizarním a černým humorem. Typickým rysem originálu je překotný spád při přechodu jedné scény do druhé. Text vytváří dojem, že postrádá logiku. V praktické části proto bude sledováno dodržení těchto charakteristických rysů.

III. György Dragomán: *Bílý Král*. Přeložila Anna Valentová

Tento zcela autobiografický román popisuje očima jedenáctiletého chlapce život v komunistické diktatuře poloviny 80. let.⁵⁰ Z překladatelského hlediska pokládám za zajímavé sledovat, zdali se dětský pohled odráží také v cílovém textu. Důležité je pro překladatele předat čtenáři naivní tón, s nímž hlavní hrdina

---

⁴⁸ Barnás, Ferenc. *Devátý*. *ILiteratura* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39737/barnas-ferenc-devaty>.

⁴⁹ György, Spiró. *Kamenný žabák*. *ILiteratura* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <https://literarky.cz/literatura/cteni/26996-gyorgy-spiro-kamenny-abak>.

⁵⁰ Dragomán, György. *Bílý král 1*. *ILiteratura* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23401/dragoman-gyorgy-bily-kral-1>.

vypráví o všednostech každodenního života. Typickými jazykovými rysy, které je při překladu záhodno dodržet, jsou spontánnost, jazyková rozvolněnost (zachycení myšlenek jako proudu vědomí), překotný projev a častý výskyt vulgarismů.

IV. Krisztina Tóthová: *Dívka, která nemluvila*. Přeložila Eleonóra Hamar

Tato umělecká tvorba Tóthové má charakter pohádky a je určena nejen dětem, ale také dospělým. Po stránce jazykové pracuje autorka především s jazykem lidových pohádek a příběhů. Velmi často užívá frazeologismů. V překladu proto budu sledovat, zdali překladatelka ve své práci také aplikuje jazyk lidových pohádek a jak pracuje s převodem frazeologismů a ustálených slovních spojení.

V. Krisztina Tóthová: *Čarový kód*. Přeložil Jiří Zeman

Krisztina Tóthová zde odhaluje čtenářům svá soukromá dramata na pozadí převratných společenských změn ve střední Evropě na konci 20. století.⁵¹ *Čarový kód* se skládá z 15 povídek, které se vyznačují brilantním zachycením slovníku a myšlenkových postupů dospívající dívky. Domnívám se, že pro překladatele může být výzvou zachovat dětský a pubertální slovník a docílit jeho přirozeného vyznění v českém prostředí.

VI. Vikrot Horváth: *Můj tank*. Přeložila Simona Kolmanová

Horváthův román vypráví příběh o politicky uvědomělém mladém muži s hodností nadporučíka Maďarské lidové armády a uvádí čtenáře do atmosféry událostí roku 1968, a to až do srpnové okupace.⁵² Stěžejním tónem románu je naivita a humor. Tyto

---

⁵¹ Tóth, Krisztina. *Čarový kód*. *ILiteratura* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/25701/toth-krisztina-carovy-kod>.

⁵² *Balassiho institut: Maďarský institut, Praha* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <http://www.praga.balassiintezet.hu/cz/homecs/7-slideshow/1305-svet-knihy-2018-horvath-cz/>.

atributy bude důležité při překladu zachovat. Z překladatelského hlediska je dílo zajímavé z mnoha aspektů – například pro hojný výskyt reálií, socialistických termínů, frazeologismů, vulgarismů, dialektu s fonetickým zápisem apod.

2.1.1.2. Studentské překlady

V rámci studentských překladů zpracovávám překladatelské práce, které vznikly během translatologického semináře vyučovaného na Katedře středoevropských studií FF UK. Jména studentů-překladatelů neuvádím záměrně. K rozboru jsem vybrala následující ukázky (konkrétněji se jedná o překlady Kálmána Mikszátha (1847-1910) a překlady současných spisovatelů):

I. Kálmán Mikszáth: Čížmičky

II. Kálmán Mikszáth: Děti

III. Kálmán Mikszáth: Ovdovění Zsófi Tímár

IV. Zsolt Kácsor: Blog krále Istvána aneb jak jsem doopravdy založil
Maďarsko? Staromaďarská satira

V. János Lackfi: Koňský národ

VI. Lajos Grendel: Život má jen čtyři týdny

2.1.2. Koncretizace pracovního postupu

K výzkumu bylo použito celkem 12 překladů. Na vybraných dílech ilustruji -

- a) překladatelské metody, postupy, řešení, kterých užili zkušení překladatelé.
- b) vlastní metody, postupy a řešení (pokud se nabízejí).
- c) ukázky studentských překladů – jako ukázky častých problematických míst.

Vzhledem k rozsahu práce jsem vybrala z každého díla jen překladatelsky zajímavé ukázky.

Ve výzkumné části si kladu za cíl představit čtenářům této práce nejen překladatelské metody, postupy a řešení, ale také problémové body, s nimiž se začínající překladatelé z maďarštiny konfrontují nejčastěji, a které tak brání zdařilému překladu. Proto jsem se na výše zmíněných vybraných překladech a jejich vzorcích pokusila demonstrovat správná i nesprávná překladatelská řešení. Avšak základ práce tvoří komparace výchozích textů s přeloženými texty a příslušné komentáře.

Rozbor jednotlivých děl je uspořádán následovně: jako první uvádím vždy klasifikační kritéria (viz kapitola níže) včetně příkladů. Pomocí těchto kritérií identifikuji metodu překladu. Poté poukazuji na případné kritické body při překládání a také na lingvistické chyby, které kategorizuji. Na závěr porovnávám vybrané překladatelské práce jako celek, s cílem upozornit na aktuální překladatelské trendy, a uvádím také několik zásad, které by měli začínající překladatelé dodržet a kterých se naopak vyvarovat.

2.2. Hlavní zásady pro rozbor

2.2.1. Klasifikační kritéria

Abych mohla popsat vlastnosti překladového textu, je třeba nastavit systém opěrných bodů, tzv. klasifikačních kritérií. Klasifikační kritéria umožní alespoň do určité míry standardizovat postup při výzkumu metody překladu jednotlivých děl. Protože obecně platná klasifikace neexistuje, rozhodla jsem propojit klasifikační přístup Z. Kufnerové⁵³ a Jiřího Levého⁵⁴.

Pro některá kritéria bude platit, že se vyskytnou ve všech vzorcích překladu (takovým kritériem je například překlad vlastních jmen). Pokud se vyskytnou v každém vybraném překladu, pokusím se ve shrnutí o určení převažující překladatelské metody v současné době. V případě, že zvolená klasifikační kritéria upozorují pouze u některých překladů, stanovím, do jaké míry byla aplikovaná metoda a překladatelské řešení relevantní. Systém klasifikačních kritérií tak zajistí určité minimální standardy při hodnocení metod překladů:

I. Titul literárního díla:

Toto klasifikační kritérium, které uvádím jako první, se vztahuje ke všem zkoumaným textům ve výzkumné části. Překlad jakéhokoli titulu – názvu románu, povídky, dramatu, básně nebo kapitoly je především ovlivňován dobovým pojetím. Kupříkladu v 19. století usilovali překladatelé o poutavé tituly, které lákaly čtenáře. Kdežto v minulém století tato snaha ustupovala do pozadí, a naopak bylo příznačné titul naturalizovat a uvádět do domácího kontextu. V současnosti bývá překlad názvu díla přesným sémantickým překladem originálu, pokud tomu nebrání určité jazykové či mimojazykové důvody. Překladatel by měl věnovat překladu titulu literárního díla stejnou pozornost jako jiným prvkům samotného textu, a i zde dodržovat zásady funkční

---

⁵³Kufnerová, Z. *Čtení o překládání*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2009, s. 57-149.

⁵⁴Levý, J., Hausenblas, K., ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998, s. 116-132.

ekvivalence. Vzhledem k soudobým literárním překladům mohu předběžně konstatovat, že se překladatelé snaží v maximální možné míře respektovat původní znění názvu díla „v souladu s principy moderní translatologie a že svévolné posuny, úpravy a změny jsou jen ojedinělé.“⁵⁵ Zároveň je třeba zmínit, že v některých případech o názvu titulu nerozhoduje pouze překladatel, ale i vydavatel s ohledem na komerci.

II. Vlastní jména:

Mezi základní otázky problematiky překladu patří otázka překládání vlastních jmen. Překladatelé jsou během své práce vystaveni zásadnímu rozhodnutí. Musí zvážit, kdy je správné užití substituce a kdy transkripce. Pokud je při překladu významová složka jména irelevantní, lze využít transkripci, přičemž nedochází k sémantickému ochuzení v cílovém textu. Jestliže jméno významovou hodnotou disponuje a nechceme-li čtenáře překladu o ni připravit, nabízí se využít substituce.⁵⁶

III. Rozsahové varianty:

V rámci komparace překladového textu s originálem je možné zkoumat textové rozdíly. Textovými rozdíly míním, že se rozsah informací v textu nekryje a informace jsou následně dodávány (je-li nutné vysvětlení, mohou být zakomponovány přímo do textu nebo připojeny jako komentář), či naopak redukovány. V rámci změn rozsahu se tak zaměřím na komprimaci, rozšíření textu a redukci.⁵⁷

---

⁵⁵ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 152.

⁵⁶ Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladu*. Praha: I. Železný, 1998, s. 116.

⁵⁷ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 57.

IV. Slovní druhy:

Klasifikace slovních druhů pro maďarštinu a češtinu není totožná. V českém jazyce rozlišujeme deset slovních druhů, kdežto v maďarštině šest. Nicméně i přes tento fakt není možné tvrdit, že by některé slovní druhy jednoho jazyka přímo neexistovaly v jazyce druhém – vyskytují se, ale v jiné formě. Příkladem jsou slovesná jména (maď. *igenevek*), jejichž některé formy v češtině existují například v podobě přechodníku, jmenného tvaru přídavného jména, infinitivu atd. Z hlediska překladu bude zajímavé sledovat, jak k jejich převodu přistupují překladatelé, neboť v rámci jazykové struktury češtiny s nimi nelze operovat s takovou pružností jako v maďarštině.

V. Syntax:

„Slovosledná struktura jakožto lineární sled komponentů je výrazem hierarchie vnitřních vztahů, ať vztahů syntaktické závislosti, či vztahů spojených s logickým důrazem. Jako taková má struktura svá místa (pozice) více a méně závažná. Počet závažných (klíčových) míst i jejich umístění na horizontální linii dané struktury (věty, slovní spojení) patří k jejím specifickým rysům a vytváří současně i dílčí specifický rys systému daného jazyka.“⁵⁸ Je proto přirozené, že se setkáváme se slovoslednými rozdíly mezi češtinou na straně jedné a maďarštinou na straně druhé. Předmětem zájmu výzkumné práce budou změny týkající se pořadí slov, větosledu, syndetických / asyndetických / polysyndetických spojení a změn v množství vedlejších vět. V rámci syntaxe bude rovněž zkoumána pozice tématu a rématu, která se v maďarském a českém jazyce liší, jak uvidím v rozborech níže.

---

⁵⁸Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 82.

VI. Frazeologismy:

Jedním ze zásadních překladatelských problémů je frazeologie. Obecně platí, že frazeologismy by neměly být překládány, nýbrž dosazovány a substituovány. Při překladu je důležité, aby se s nimi pracovalo jako s celkem a aby byly nahrazovány celkem jiným. Podle Kufnerové jsou frazeologismy kořením jazyka a z tohoto důvodu není jejich přenesení do jazyka jiného vždy snadné. Překlad frazeologismů s sebou přináší četné výzvy, zvláště pokud některý významový prvek frazeologismu plní v originálu příznakovou funkci a sémanticky odpovídající frazeologismus cílového jazyka tento prvek neobsahuje. Překladatel tak stojí před volbou, zdali použít opis, kompenzaci či výraz dotvořit.⁵⁹

VII. Doplňky/výpustky:

Jednou z dalších otázek problematiky překladu je, do jaké míry může překladatel do textu, který překládá, zasahovat doplňky nebo výpustkami. Prvky, kterým by čtenář pravděpodobně nerozuměl a nemají významovou hodnotu, je možné z překladu vypustit (k výpustkám dochází také v případě, že není možné dodržet všechny složky textu, záměrné tabuizace a také z obyčejného přehlédnutí). Před tímto rozhodnutím by se měl však překladatel nejdříve pokusit o ekvivalentní konkretizaci, aby nedocházelo k pouhému zjednodušování textu a oslabování děje. V případě, že není možné dodržet ekvivalenci a prvek hraje v díle stěžejní roli, je vhodné doplnění či vysvětlení. Doplňky může překladatel zakomponovat rovnou do textu či do svého překladatelského doslovu a stejně tak v něm vysvětlit výpustky.

---

⁵⁹ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 88.

VIII. Kompenzace:

„Jsou překladatelské situace, které nedovolí vystihnout všechny hodnoty předlohy. Překladatel se pak musí rozhodnout, které kvality díla jsou nejdůležitější a které je nejspíše možno oželeť.“⁶⁰ Levý ve své publikaci *Umění překladu* zmiňuje, že téměř při každém překladu dochází k ochuzení díla v různých aspektech, a proto je zapotřebí výslednou práci obohatit jinde jiným způsobem.⁶¹ Z tohoto důvodu patří mezi časté překladatelské postupy právě kompenzace.

IX. Tabuizace:

V případě, že se překladatel neztotožňuje s autorovou otevřeností výkladu a nepovažuje za vhodné formulovat některé prvky textu, aplikuje postup tabuizace. Tabuizace může být jazyková nebo společenská. Na jazykové úrovni dochází k eliminování nevhodných výrazů – vulgarismů a narážek. Společenská tabuizace se vztahuje například na politické a náboženské důvody.⁶² K tomuto postupu ovšem nemusí dojít pouze na základě autorova rozhodnutí, za tabuizací může stát rovněž nakladatelství nebo dokonce cenzura.

2.2.2. Potenciální výsledky výzkumu

V této kapitole nastíním očekávané výsledky diplomové práce. Nicméně, aby bylo možné vyvodit z výzkumu určité výsledky, je třeba stanovit hypotézu, kterou se pokusím vyvrátit či potvrdit. Vycházím zde ze zásad, které jsem zaznamenala již v předběžné analýze textů:

1. Zásada textové úplnosti – text by měl být převeden celý, bez výpustek, ale také bez doplňků.

---

⁶⁰ Levý, J., Hausenblas, K. *Umění překladu*. Praha: I. Železný, 1998, s. 61.

⁶¹ Tamtéž, s. 132.

⁶² Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol. *Překládání a čeština*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2003, s. 108.

2. Zásada reprodukce idejí originálu.
3. Zásada zachování cizích jmen.
4. Zásada přenesení slovních spojení a frazeologismů z jednoho kulturního prostředí do druhého.
5. Zásada lingvistické korektnosti v cílovém jazyce (viz kapitola *Několik kritických bodů češtiny a maďarštiny*) - z hlediska převodu slovosledu, pádů a přivlastňovacích vazeb by měli překladatelé dbát na český jazykový úzus a normu. Rovněž se touto zásadou míní správné užívání gramatického rodu a korektní překlad některých podstatných jmen singuláru, které v češtině používáme ve formě plurálu.

Podotýkám však, že cílem výzkumu není tyto zásady pouze vyvrátit či potvrdit, ale rovněž poskytnout náhled na aktuální trendy v česko-maďarských překladech.

2.3. Analýza textů

2.3.1. Umělecké překlady

Rozbor vybraných překladů zahájím klasifikačním kritériem, které je společné pro všechny překlady, tj. *název literárního titulu včetně názvu kapitol*. Pro lepší přehlednost uvádím názvy děl a kapitol do jedné tabulky. Tabulka obsahuje u některých překladů také příklady vlastních jmen. Následná kritéria, jako *rozsahové varianty*, *slovní druhy*, *syntax*, *frazeologismy*, *doplňky/výpustky*, *kompensace* a *tabuizace*, jsou již volně zakomponovaná do jednotlivých rozborů.

2.3.1.1. Překladatelská řešení

A. Ferenc Barnás: Devátý

Autor originálu: Ferenc Barnás	
Překladatelka: Marta Pató	
Maďarský název titulu	Český název titulu
<i>A kilencedik</i>	<i>Devátý</i>
Příklady maď. názvů kapitol	Příklady čes. názvů kapitol
<i>Egy</i>	<i>Jeden</i>
<i>Kettő</i>	<i>Dva</i>
<i>Három</i>	<i>Tři</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Tentés</i>	<i>Houpy</i>
<i>Ésanya</i>	<i>Manka</i>
<i>Tera</i>	<i>Tera</i>

I. Titul literárního díla

II. Vlastní jména

Z překladu **názvu titulu i kapitol** vidíme, že překladatelka respektovala v maximální míře původní znění a že zachovala originální verze, respektive se rozhodla pro překlad doslovný. Pro název titulu zvolila konkrétně rod mužský, čímž odkazuje na hlavní postavu – chlapce, který je devátým členem rodiny. Název *Devátý* se dokonce váže k přezdívkě ústřední postavy, neboť autor jeho křestní jméno v textu neuvádí.

Stejnou metodu využila také při překladu **vlastních jmen/ přezdívek**. V originálu se většinou objevovala vlastní jména/přezdívky, které mají významovou hodnotu – vypovídají o nějaké vlastnosti a z tohoto důvodu využila překladatelka rovněž doslovného překladu a substituce. Jména, která sice nejsou česká, ale nečiní čtenářům (bez znalosti maďarské výslovnosti) při čtení potíže, ponechala v původní podobě.

*Ésanya után Pótmama és Tera kel fel leghamarabb.*⁶³

*Po Mance vstává jako první z nás Chůvička s Terou.*⁶⁴

Na tomto vzorku uvádím překlad dvou přezdívek: *Ésanya*, *Pótmama*, které mají významovou hodnotu a transkripci bezvýznamové domácí podoby křestního jména *Tera*.

III. Rozsahové varianty

a) Výpustky

V rámci **textových rozdílů** jsem nezaznamenala zásadní rozdíly. Překladatelka neredukovala ani nerozšiřovala text. Spíše by se dalo hovořit o užití drobných **výpustek**, kterých zvolila za účelem zprostředkování přirozenějšího textu. Pro příklad uvádím:

*Nyegyed nyolc felé elindulunk az iskolába. Mi, Kicsik, rendszerint együtt megyünk, mivel mindannyian a Kettes Számú Általánosba járunk.*⁶⁵

*Kolem čtvrt na osm vyrážíme do školy. My Malí společně, protože chodíme všichni do Druhé základní školy.*⁶⁶

Přeložím-li originální verzi doslova – *My, Malí, jdeme obvykle společně, jelikož chodíme všichni do Druhé základní školy*, zjistíme, že v překladu M. Pató chybí výraz *obvykle* (*rendszerint*) a sloveso *jdeme* (*megyünk*). Hlavní roli zde hraje odlišná pozice sloves. Na rozdíl od maďarštiny, kde je sloveso „chodíme“ až na konci věty, by se v češtině se zanecháním slov *obvykle* a *jdeme* ocitla slovesa téměř za sebou a stylisticky by věta nepůsobila zdařile.

---

⁶³ S. 12.

⁶⁴ S. 9.

⁶⁵ S. 13.

⁶⁶ S. 11.

Z tohoto důvodu se překladatelka rozhodla vypustit zmiňované výrazy. Povšimněme si však, že vypustku částečně kompenzuje nedokonavým tvarem slovesa.

IV. Slovní druhy

Nyní se podívejme na to, jak si překladatelka poradila s maďarskými adjektivy zakončenými na -ú, -ű nebo -i (jedná se o přídavná jména vycházející z podstatných jmen, která jsou utvořena těmito slovotvornými příponami)⁶⁷, která jsou do češtiny velmi těžko převoditelná:

*Az első szünetben bemegyek az udvari vécére. Majdnem itt szeretek legjobban lenni. Ez legalább tízszer akkora, mint az otthoni, lehet benne sétálni. Nem zavar, hogy büdös, pont jó. Amikor bejönnek a többiek, úgy teszek, mintha pisilni kezdenék. Akár hatszor-hétszer is így csinállok.*⁶⁸

*O první přestávce jdu na dvůr na záchod. Tady to mám skoro nejraději. Je to tu nejméně desetkrát větší než u nás doma, můžu se tu procházet. Smrad mi nevadí, je ho tak akorát. Když přijdou ostatní, dělám, že se chystám čurat. Předstírám to třeba i šestkrát nebo sedmkrát.*⁶⁹

Na vybraném příkladu je patrné upuštění od zachování originálního **slovního druhu**. Pro snazší orientaci uvádím doslovný překlad:

O první přestávce vejdu na dvorní záchod. Skoro tady jsem nejraději. Ten je alespoň desetkrát větší než domácí, můžu se tu procházet. Nevadí mi, že zapáchá, je to tak akorát. Když vejdou ostatní, dělám, jako bych začal čurat. Dělám to tak klidně šestkrát i sedmkrát.

V porovnání uměleckého překladu s doslovným vyplývá, že adjektiva *udvari* – *dvorní* a *otthoni* – *domácí* nejsou v cílovém textu zachována. Jestliže by je překladatelka přeložila doslovně, text by zněl krkolomně a významově by se do textu nehodila. Čeština si v tomto případě proto pomáhá překladem pomocí příslovečného určení místa: *az udvari vécére* – *na dvůr na záchod*, *az otthoni* – *u nás doma* (zde navíc upozorňuji na výraz *u nás*. Maďarština často obsahuje latentní prvky čili v originálu je zřejmé, že je to u nich doma, kdežto v češtině je pro zachování výpovědi důležité místo konkretizovat a uvést například právě přivlastňovací zájmeno – *u nás*).

⁶⁷ Rács, E. a E. Takács. *Kis magyar nyelvtan*. Budapest: Talentum, 2011, s 157.

⁶⁸ S. 15.

⁶⁹ S. 12-13.

V. Frazeologismy

Během analýzy překladu jsem zpozorovala také, jakým způsobem pracovala překladatelka s **frazémy** – při jejich převodu se snažila najít vhodné ekvivalentní řešení. Od doslovného překladu tak správně upustila.

*Ésapa azt állítja, hogy a Kárpátokban, ahol az oroszok úgy megtáncoltatták őket, sokáig mínuszban aludtak és néha egyáltalán nem ettek. „Hát ti se legyetek lekvárok!“, mondja sokszor.*⁷⁰

*Tata tvrdí, že v Karpatech, kde s nimi tak strašlivě zatočili Rusové, spali v mrazech a občas ani nejedli. „A vy taky nebuďte bábovky!“ opakuje často.*⁷¹

V případě, že by překladatelka přeložila zvýrazněný frazém doslovně, znělo by to takto: *A vy taky nebuďte marmelády!* Výsledný efekt by byl komický, což není v tomto případě záměrem.

*Tentés ekkor már a harmadik csupor teánál tart. Ez abból tudjuk, hogy a homloka izzad, illetve már csorog is róla a víz.*⁷²

*Houpy pije už třetí hrnek čaje. Zjišťujeme to podle toho, že má na čele kapky potu a vlastně už z něho crčí pot proudem.*⁷³

Zde uvádím další šikovné přenesení maďarského frazému do českého kontextu. V originálu stojí *már csorog is róla a víz* (*už z něho i teče voda*). Pokud by překladatelka zvolila tento doslovný překlad, narušila by přirozenost textu.

VI. Syntax

Z hlediska **slovosledu** jsem neshledala žádné překladatelské prohřešky proti obvyklému pořádku slov v češtině. K mírnému oslabení autorského stylu však došlo při změnách z asyndetické stavby věty na syndetické spojení:

*Vacsora után Ésanya elmondatta velünk az Aki ételtet, azután a lavórban megmossuk a kezeinket.*⁷⁴

---

⁷⁰ S. 13.

⁷¹ S. 11.

⁷² S. 42.

⁷³ S. 37.

⁷⁴ S. 43.

Po večeri s námi Manka odříká Kdo nám chleba dal a pak si v lavóru myjeme ruce. ⁷⁵

Z uvedeného příkladu je patrné, že do cílového textu byla zakomponována spojka *a*, která ve výchozím textu není. Kromě toho poskytují ukázkou změny slovesného vidu, tzn. **systematickou chybu**. Maďarskému výrazu *megmoszuk* odpovídá český překlad *umyjeme*.

VII. Kompenzace

V některých uvedených příkladech jsme si mohli všimnout určitých výpustek. Aby však překladatelka dílo neochudila, zvolila **kompenzaci**, která se projevuje napříč celým dílem v různých rovinách.

*„Egy magyar rendőr legyen tiszta! Egy magyar rendőr igenis legyen tiszta!“*⁷⁶

*„Maďarskej fízl musí bejt čistej. Ano, maďarskej fízl musí bejt čistej!“*⁷⁷

Zde poukazují kupříkladu na náhradu neutrálního výrazu – *policajt*, za slangový, který je zcela na místě vzhledem k charakteru díla a k vystižení atmosféry dané situace. Tomu napomáhá i užití obecné češtiny, jak je z překladového vzorku patrné.

Dále z hlediska rozboru překladu prezentují zdánlivé chybování na úrovni samotného jazyka. Z lingvistického hlediska bych níže uvedený výraz klasifikovala jako tzv. **skrytou chybu** – navenek má správnou gramatickou strukturu, ale jeho užití působí stylisticky neobratně.

*Ésanya későn jön vissza az utcáról. Máskor is előfordul, hogy sokáig kell várnia, míg valaki feltűnik; ...*⁷⁸

*Manka se zvenku vrací za dlouho. I jindy se stává, že musí _čekat, než se někdo objeví; ...*⁷⁹

Doslovný překlad zní následovně: *Manka se vrací z ulice pozdě. I jindy se stává, že musí čekat dlouho, než se někdo objeví, ...*

---

⁷⁵ S. 38.

⁷⁶ S. 50.

⁷⁷ S. 45.

⁷⁸ S. 32.

⁷⁹ S. 27.

Nicméně je třeba zvážit i **širší kontext** a dětský pohled vypravěče, pro něhož je neobratné vyjadřování částečným charakteristickým rysem.

Na závěr bych ráda shrnula překladatelskou práci M. Pató. Obsahově a stylisticky překlad zachovává originál. Patrné je zohlednění estetického požadavku. Za převažující metodou lze označit více či méně věrný překlad, který reflektuje systematické rozdíly mezi jazyky – překladatelka se snažila překládat doslova, ovšem na místech, kde to nebylo možné, hledala nejbližší stylově vhodné ekvivalenty. Podobně přistupovala při převodu vět. Vyskytující se idiomy v originále převáděla s ohledem na češtinu. Po obsahové stránce jsem zaznamenala pouze drobné nepřesnosti a nedůležité výpustky.

B. György Spiró: Kamenný žabák.

Autor originálu: György Spiró	
Překladatel: Robert Svoboda	
Maďarský název titulu	Český název titulu
<i>Kőbéka</i>	<i>Kamenný žabák</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Sanyi</i>	<i>Šaňa</i>
<i>Kálmánka</i>	<i>Kolománek</i>
<i>Imre</i>	<i>Imre</i>

- I. Titul literárního díla
- II. Vlastní jména

Jak je z tabulky patrné, maďarský a český **název titulu** je totožný, což značí, že překladatel *Kamenného žabáku* zvolil doslovný překlad. Avšak musím zmínit, že je zde zohledněn mluvnický rod, který se vztahuje k hlavní postavě díla. Z tohoto důvodu se nejedná například o Kamennou žabu. S doslovným překladem je tomu podobně i u **vlastních jmen**. Překladatel však některá jména přeložil a některá ponechal v původní podobě. Metoda překladu vlastních jmen tedy není zcela jednotná.

III. Rozsahové varianty

a) Doplňky

Co se týče **rozsahu překladového textu**, dochází k jeho rozšiřování, a to pomocí **doplňků**. V tomto směru je pro R. Svobodu příznačná metoda volného překladu, což v porovnání s předchozí ukázkou svědčí o vyšší míře překladatelské subjektivity a interpretaci. Pro ilustraci uvádím příklady níže.

*Sanyi bácsi akkor már nem élt, egy éjszaka a sínek között tolta a biciklijét, és elütötte a vonat. Kálmánka mamájának volt rendes neve, de elfelejtették, így lett a néhai férje után Sanyi néni.*⁸⁰

*Pantáta Šaňa, její starý, tenkrát už nežil, jednou v noci totiž vedl svoje kolo po kolejích a přejel ho vlak. Kolománkova máma se původně jmenovala úplně jinak, ale všichni už dávno zapomněli jak, a tak dostala nové jméno po svém nebožtíku muži Šaňovi.*⁸¹

Abych mohla poukázat na odchylky překladu od originálu, přeložím vybraný úryvek doslovně: *Pantáta Šaňa už tehdy nežil, jednou v noci vedl svoje kolo po kolejích a srazil ho vlak. Kolománkova máma měla řádné jméno, ale zapomněli ho, a tak se stala po svém nebohém muži paní Šaňa.*

Vidíme, že autor v originálu nevysvětluje, zdali je Pantáta Šaňa něčí, kdežto překladatel ano. Dále se ve výchozím textu nepíše ani o tom, že se Kolománkova máma jmenovala původně úplně jinak. Ve výchozím textu stojí pouze, že měla „řádné“ jméno. Do překladu by se tedy hodilo *řádné jméno*. Nicméně bez těchto úprav by text působil příliš stroze a ztratil by na výpravnosti.

Pro příklad uvádím další zpozorované doplňky. Překladatel zde rovněž vstupuje do textu s vlastní ideou výpovědi:

*Sanyi bácsi drótosztót volt, vagy tetőfedő, vagy vándorács, a fiaból is az lesz.*⁸²

*Pantáta Šana byl dráteník nebo pokrývač nebo potulný tesař, tak co jiného by mohlo být z jeho syna.*⁸³

---

⁸⁰ S. 7.

⁸¹ S. 7.

⁸² S. 7.

⁸³ S. 7.

Přesnější překlad vybraného vzorku by zněl takto: *Pantáta Šaña byl dráteník nebo pokrývač nebo potulný tesař a z jeho syna bude také to samé.* Rozdíl vyznačených částí spočívá v modalitě věty. Originál je s budoucím časem – konstatování daných možností, kdežto v překladu vidíme podmiňovací způsob, který je konstatováním s vyloučením jiných možností.

IV. Syntax

Pro překladatelský styl R. Svobody není příznačné pouze vstupování doplňky do originálu, ale také určitá **rozvolněnost textu**. Nyní se blíže podívejme na překlad z hlediska **syntaxe**.

*Néha történt ez meg az a községben, például jött Pestről egy önvédelmi oktató, bő ing és bő gatyá volt rajta, és hat különböző színű öv. Kihívott egy gyereket, jól pofon vágta, dőlt a vér a föléből. Utána a mester hiába hívott ki új gyereket, nem ment ki senki; beszélt egy órát az önvédelem és nemzet fontosságáról, felvette a pénzt, és elment.*⁸⁴

*Občas se ve vsi něco událo, například přijel instruktor sebeobrány z Budapešti, měl na sobě širokou halenu a široké gatě a šest pásků různých barev. Vyzval jednoho kluka na souboj a dal mu strašlivou facku, až mu z ucha vytryskla krev. Potom už se s mistrem nikdo nechtěl utkat, všechny další výzvy byly bez odezvy. Tak ještě hodinu mluvil o důležitosti sebeobrány a národa, vyzvedl si honorář a odešel.*⁸⁵

Z ukázek si lze povšimnout změn větného členění. Překladatel na vyznačených místech krátí původně dlouhá a rozvinutá souvětí a také přetváří asyndetické spojení na syndetické tam, kde to v českém jazyce není výhradně nutné. V rámci ukázky dále upozorňuji na převod místního jména *Pest* jako *Budapešť*. Pro přesnější překlad by se nabízelo užití *Pešť*. Nicméně překladatel upřednostnil variantu jména, která je v českém prostředí více rozšířená.

V. Frazeologismy

K překladům **frazémů** přistupoval překladatel rovněž volněji. Některé překlady odpovídají původnímu významu frazému (ty, které mají český ekvivalent) a některé (ty, jež nemají ekvivalent v cílovém jazyce) překladatel substituoval. Pro příklad uvádím následující ukázky.

---

⁸⁴ S. 9.

⁸⁵ S. 8.

Kálmánka megértette: elalszik ő anélkül is. De nem lehetett. A házigazda leszalasztott valakit XXXL- es pizsamáért és negyvennyolcas papucsért; Kálmánka addig nem vonulhatott el az egyik kisszobába, amíg a pizsama meg nem érkezett. Egy idős nő azt hajtogatta: „Nem engedünk a negyvennyolcból, nem engedünk a negyvennyolcból“, és vihogott.⁸⁶

To nic, vždyť on se vyspí i bez pyžama. Ale o tom nemohlo být ani řeči! Hostitel poslal někoho z personálu pro pyžamo velikosti XXXL a bačkory číslo čtyřicet osm. Dokud objednané pyžamo nedorazilo, nesměl se Kolománek odebrat do žádného z pokojíčků. Jedna obstarožní dáma pořád dokola opakovala: „To si tak někdo žije na velké noze, to si tak někdo žije na velké noze“, a hihňala se.⁸⁷

Futkározott Sanyi néni és Imre bácsi fűhöz-fához, és egy életre eladósodtak egy uzorásnál, akit maga a gondozónő ajánlott, hogy a gyereket kimentsék az intézetből, ahol tolvajt, betörőt és gyilkost képeztek volna belőle.⁸⁸

Paňmáma Šaňa a strýček Imre běhali od čerta k ďáblu a zadlužili se až po uši u lichváře, kterého jim doporučila sama dotyčná sociální pracovnice, aby kluka dostali ven z ústavu, kde by z něho vychovali zloděje, lupiče a vraha.⁸⁹

Frazeologismus v první ukázce originálu je možné doslovně přeložit jako *Neslevíme z osmačtyřicátého, neslevíme z osmačtyřicátého*, což pochopitelně českému čtenáři nic neříká. Pod tímto frazémem se skrývá, že někdo pevně stojí za svým tvrzením (vzniklo po revolučním roce 1848, kdy někteří maďarští politici v otázce národní nezávislosti nechtěli ustoupit z revolučních požadavků 1848). Ovšem jak si lze v překladu povšimnout, dosazený český frazém má zcela jinou výpovědní hodnotu. Nicméně i tak do kontextu zapadá. V druhém příkladu nahradil překladatel velmi šikovně a významově totožný frazém *fűhöz-fához* (*od trávy ke stromu*) za slovní spojení *od čerta k ďáblu*.

VI. Slovní druhy

V poslední řadě uvádím ukázkou toho, jak si překladatel poradil s překladem slovního druhu *igenevek*.

---

⁸⁶ S. 65.

⁸⁷ S. 50.

⁸⁸ S. 8.

⁸⁹ S. 7.

*–Úgy van, igen, meg vagyok értve!*⁹⁰

„Ano, správně, jsem pochopen!”⁹¹

V maďarském originálu se ve větě vyskytuje příslovečné slovesné jméno *megértve*, které lze doslova přeložit pomocí jmenného tvaru. Nicméně v maďarštině je výraz *megértve* pokládán za stylově příznakový (spisovná maďarština v tomto případě neužije pasivního tvaru). Slovesné jméno bylo tedy převedeno doslovně, ale neodráží prvek hovorovosti. Na druhou stranu je však zachována snaha mluvčího vypadat vzdělaně (zachování komického prvku). Na dalších níže vybraných ukázkách ukážu, že pro překlad slovesných jmen existují i další varianty jako např. převod pomocí přechodníku a vedlejší věty.

O překladu R. Svobody mohu souhrnně říct, že se vyznačuje především metodou volného překladu. Úskalím této metody je však rozvolňování textu a vkládání většího počtu doplňků. V některých částech je patrné rovněž zlogičťování textu. Avšak překládáním konkrétního obrazu díla, nikoli slov, podtrhuje ve své překladatelské práci atribut přirozenosti, čemuž rovněž napomáhá překladem křestních jmen a frazémů. Ve výsledku se čtenáři dostává dílo, jehož čeština působí velice přirozeně.

---

⁹⁰ S. 74.

⁹¹ S. 57.

C. György Dragomán: *Bílý Král.*

Autor originálu: György Dragomán	
Překladatelka: Anna Valentová	
Maďarský název titulu	Český název titulu
<i>A fehér király</i>	<i>Bílý král</i>
Příklady maď. názvů kapitol	Příklady čes. názvů kapitol
<i>Csákány</i>	<i>Krumpáč</i>
<i>Ugrás</i>	<i>Skok</i>
<i>Világvége</i>	<i>Konec světa</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Traján</i>	<i>Traian</i>
<i>Csákány</i>	<i>Krumpáč</i>
<i>Dzsátá</i>	<i>Džata</i>
<i>Szabi</i>	<i>Szabi</i>

I. Titul literárního titulu

II. Vlastní jména

Překlad maďarského **názvu titulu** a **kapitol** vyřešila překladatelka doslovným překladem, stejně jako předchozí překladatelé. K překladu **vlastních jmen**, respektive křestních jmen přistoupila trojím způsobem. U některých jmen, které měla v maďarštině významovou hodnotu zvolila substituci. Co se týče exotických jmen nemaďarského původu volila způsob počestění pravopisu, respektive český úzus, kdežto maďarská bezvýznamová jména ponechala v původní podobě.

III. Syntax

Z hlediska převodu **syntaxe** stála A. Valentová před nesnadným úkolem. Pro autora *Bílého krále* je charakteristickým stylem tvorby velice členitá syntax plná vsuvek, dodatků a asyndetonů. Jak je patrné níže, tento autorský styl se překladatelce podařilo zdařile předat českému čtenáři. Při překladu tedy nedošlo k narušení větného členění.

Három csavar simán kijött a négyből, de a negyedik az istennek se mozdult, hiába szorítottam rá tiszta erőből Feri apjának a franciakulcsát, és hiába próbáltam elfordítani, vettem egy nagy levegőt, ...⁹²

Tři šrouby ze čtyř šly hladce, ale ten čtvrtý se ne a ne pohnout, i když jsem na něho vší silou tisknul klíč Feriho táty a nadarmo jsem se pokoušel s ním otočit, pořádně jsem se nadechnul, ...⁹³

Z ukázky je zřejmé, že se překladatelka držela větného členění věrně. Maďarské pořadí v souvětí bylo při překladu přeneseno přesně, a to včetně počtu vět (5-5). A zároveň se jí podařilo zachovat styl a charakter výpovědi.

IV. Slovní druh

V předešlých překladatelských řešení jsme již upozornili na obtížnou přeložitelnost některých maďarských **adjektiv** a seznámili se z jednou možností, jak je překládat. Nyní uvádíme další možnost a tou je užití vedlejší věty.

...a Traján nevű munkás akkor a földre köpött, bazmeg Csákány, a kurva anyádat, monda halkan ...⁹⁴

...dělník, kterému říkali Traian, si odplivnul, do hajzlu, Krumpáč, zkurvysyn, řekl potichu ...⁹⁵

Adjektivum *nevű* se skládá z podstatného jména *név* (jméno) a slovotvorné přípony *-ű*, tzn. *jmenný*, *mající jméno*. V tomto případě by užitím participiálního tvaru vznikla pro češtinu nepřirozená věta, a proto si překladatelka vypomohla vedlejší větou.

V. Tabuizace

a) Kompenzace

Během analýzy překladu jsem si povšimla na určitých místech **tabuizace**, která se týkala zejména vulgarismů. Ne že by překladatelka vulgární výrazy zcela zamlčela, ale nahradila je mírnějšími verzemi se zřetelem k domácímu užívání, a tím zachovala adekvátní míru expresivity originálu.

---

⁹² S. 226.

⁹³ S. 189.

⁹⁴ S. 48.

⁹⁵ S. 43.

*...és úgy mondtá, hogy menjek az anyámba, gyáva szar vagyok, ...*⁹⁶

*...a řekl, abysem šel do hajzlu, že jsem sketa a srab, ...*⁹⁷

Na uvedeném příkladu si lze povšimnout, že oslabila vulgarismus *gyáva szar*, podobně i *anyámba – do hajzlu*, na *sketa a srab*. Hovorový styl zde kompenzovala užitím *abysem*.

*Szabival arra elég hamar rájöttünk, hogy a kréta egyáltalán nem csinál lázat, ez csak egy legenda ...*⁹⁸

*Dost brzo jsme se Szabim zjistili, že po křídě vůbec žádná horečka není, jsou to jenom kecy ...*⁹⁹

V další ukázce vidíme, že slovo *legenda* mohlo být v tomto případě pouze transkribováno nebo přeloženo jako pověst. Nicméně v důsledku oslabování vulgarismů, a také, aby zachovala hovorovost a styl originálu, se zde překladatelka rozhodla pro **kompenzaci** neutrálního výrazu za slovo slangové.

Celkově hodnoceno se překladatelka A. Valentová zachovává obsah i náročný styl originálu. Z hlediska obsahu je překladatelská práce přesná, neobsahuje téměř žádné vsuvky ani výpustky, až na místa, kde je uplatněná jazyková tabuizace. Tabuizaci kompenzuje nahrazováním neutrálních výrazů slangovými výrazy. Na úrovni stylu A. Valentová zachovává autorský styl, jako například členitou syntax (aniž by text působil nepřírozně).

---

⁹⁶ S. 30.

⁹⁷ S. 27.

⁹⁸ S. 22

⁹⁹ S. 21.

D. Krisztina Tóthová: *Dívka, která nemluvila*¹⁰⁰.

Autorka originálu: Krisztina Tóthová	
Překladatelka: Eleonora Hamar	
Maďarský název titulu	Český název titulu
<i>Dívka, která nemluvila</i>	<i>A lány, aki nem beszélt</i>
Maďarské názvy kapitol	České názvy kapitol
<i>A teknő</i>	<i>Necky</i>
<i>Az emklékező forrás</i>	<i>Studánka rozpomínání</i>
<i>Az erdei emberek</i>	<i>Lesní lidé</i>

I. Titul literárního titulu

Rozbor tohoto překladu zahajuji opět překladem **názvu titulu a kapitol**.

E. Hamar se se svým přístupem nijak nevymyká – zachovává původní názvy formou doslovného překladu.

II. Rozsahové varianty

a) Doplňky

Z hlediska rozsahové varianty jsem mezi originálem a překladem zaznamenala menší rozdíly, které vznikly vkládáním **doplňků**, jež nemají žádnou návaznost na původní text. Pomocí zakomponování těchto idejí do překladu došlo k menšímu rozšíření textu a změně v interpretaci.

Az apja röstelkedett, ha falubeliek a lányát emlegették, mert szégyellte, hogy a szépséges leány egyetlen hangot se volt képes eltanulni tőlük, pedig tizenhárom éve már, hogy becézgették és szidták.

*Dívčin otec se moc ošíval, kdykoli se sousedé zmínili o jeho dceři, styděl se totiž, že se od nich jejich překrásná holčička nedokázala naučit ani hlásku, přestože na ni třináct let mluví jazykem andělským i ďábelském.*¹⁰¹

Na vybrané ukázce upozorňuji nejen na velmi volný překlad zvýrazněných částí, ale také na stylistickou neobratnost. S nepřírozeností textu se setkáme hned na začátku ukázky, kdy překladatelka přeložila větu

¹⁰⁰ K překladu podrobněji viz Kőrösová, E., Péntek, A. *Aktuální problematika, tendence a metody česko-maďarského uměleckého překladu*. In Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Translatologica Pragensia, Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, (v tisku).

¹⁰¹ S. 25.

Az apja röstelkedett jako Dívčin otec se moc ošíval. Zaprvé překladatelka výpověď zveličuje příslovcem *moc* a za druhé takový překlad nezní příliš česky. Z lingvistického hlediska se jedná o tzv. **skrytou chybu**. Pro přesnější překlad by bylo možné dosadit sloveso *zastyděl* – *Dívčin otec se zastyděl, kdykoli...* Dále srovnáme-li poslední vedlejší originální větu *hogy becézgették és szidták* s českým překladem *mluví jazykem andělským i ďábelským*, zjistíme, že ve výchozím textu se nic o andělském ani ďábelském jazyce nepíše. Doslova zde stojí: *přičemž je tomu již 13 let, co jí lichotili a peskovali*.

III. Syntax

Při rozboru překladu vět jsem upozorovala časté kopírování maďarského **slovosledu**, což působí v české větě nepřirozeně. Přirozené vyznění je zde opomenuto. Mimo zmíněná úskalí si lze všimnout také změn ve spojování vět:

Mondta, hogy jó, ássák el. Húztak egy kis földhányást a szemre, az meg csak pislogott. Nemsokára már nem is látszott más belőle, csak egy világos folt, mintha egy apró tócsa tükrözne az eget a fák között. Kicsit ki is folyt a víze, mert sírt a szem, amikor az ember meg asz asszony távolodott az úton.

*Přítakala tedy, dobře, ať oko zakopají. Nahrnuli na ně hromádku hlíny a oko nestačilo mrkat. Zanedlouho z něj už nebylo vidět nic víc než světlou skvrnku, jako kdyby mezi stromy malinká kaluž odrážela nebe. Trošku vody z ní vyteklo, protože oko, když od něho muž a žena po cestě odcházeli, plakalo.*¹⁰²

V této ukázce jsou výsledkem doslovného překladu a kopírováním maďarského slovosledu méně srozumitelné věty. Za vhodnější řešení by bylo možné pokládat následující překlad: *Zanedlouho z něj už nebylo vidět nic víc než světlou skvrnku, jako kdyby malinká kaluž odrážela mezi stromy nebe. Vyteklo z ní (T) i trochu vody (R)*. Při překládání je záhodno dodržet větné členění českého jazyka. Důležité je tedy mít na paměti, že za neutrálním sdělením stojí téma na začátku a réma na konci věty. Nicméně může dojít i k tematizaci rématu. V tom případě se réma první věty stává tématem věty následující.

---

¹⁰² S. 13.

IV. Frazeologismy

Doslovný překlad se ovšem netýkal pouze oblasti syntaxe, nýbrž i různých slovních spojení. Pro představu uvádím následující vzorek z překladu:

Várta az ember, hogy mi lesz, de amikor lenézett, hogy kijött-e már az a fiúgyerek, aki segit neki gödröt ásni meg tüzet rakni, csak egy nagy szemet látott.

Muž čekal, co bude, ale když se podíval, jestli už je venku ten chlapec, který mu pomůže kopat jámu a rozdělat oheň, viděl jen jedno velké oko.¹⁰³

Na této ukázce demonstruji doslovný překlad **slovního spojení** *mi lesz* tj. *co bude*. Ačkoli je překladatelské řešení lexikálně korektní, nepůsobí na českého čtenáře správně po stránce stylistické. Tento druh chyby lze opět klasifikovat jako *skrytou chybu*. Příhodným řešením by bylo přidat do věty upřesňující sloveso: Muž čekal, *co se bude dít* ... Zcela patřičné je zde užití vsuvky.

Včetně zmíněné chyby ve slovním spojení je z překladového vzorku také patrná záměna dokonavého slovesa za nedokonavé. Sloveso *viděl* by mělo být nahrazeno slovesem *uviděl* nebo *spatřil* (tato *systematická chyba* se vyskytuje na vícero místech překladu).

Nyní se zaměřím na analýzu překladových ukázek z lingvistického hlediska. Jak jsem před chvílkou zmínila častým chybným jevem je záměna dokonavého slovesa za nedokonavé. Dále sem patří také změna slovesných způsobů a posun ve významu slov. Věnovat se tedy budu chybám na **sémantické úrovni** a tzv. **systematickým chybám**, kam patří například stylisticky neobratné zacházení se slovy a gramatické chyby ve shodném přívlastku. Z každého druhu chyb uvádím ukázky níže.

---

¹⁰³ S. 11.

i. Záměna dokonavého slovesa za nedokonavé

–*Ne haljál meg – mondta az ember, mert nagyon megverlek!*

–*Ne abys umřela – říkal muž –, nebo ti hezky nařežu!*¹⁰⁴

Nedokonavé sloveso *říkal* by v tomto případě mělo být nahrazeno dokonavým *rekl*. Mimo jiné je očividné chybné přenesení maďarského způsobu zaznamenávání přímé řeči do českého textu. V češtině zapisujeme přímou řeč pomocí uvozovek.

ii. Posun významu slova

A két alvó erdei embert alig lehetett megkülönböztetni a fák sötétlő törzsétől.

*Spící lesní pár téměř nebylo možné rozeznat od černajících se kmenů stromů.*¹⁰⁵

Zde poukazují na to, jakým způsobem vyřešila E. Hamar překlad slovesného jména, a to pomocí přechodníku. Nicméně výraz *sötétlő* tj. *stmívající* či *tmavnoucí* přeložila jako *černající*. Při překladu tedy došlo k posunu ve významu a interpretaci. Kromě toho jde u výrazu *sötétlő* o slovesný tvar v přítomném čase, který vyjadřuje určitý stav procesu formou vlastnosti¹⁰⁶, zatímco česká varianta *černající* vyjadřuje pouze určitý stav věci. Kromě toho dochází také k zúžení – konkretizaci významu (*tmavý* – *černý*).

iii. Stylisticky neobratné zacházení se slovesem *šlapat*

Asszony nem szeretett volna, ha az ember megveri, ezért megígérte, hogy nem hal meg. Gyalogolt tovább.

*Žena si nepřála, aby jí muž nařezal, proto mu slíbila, že neumře. Šlapala dál.*¹⁰⁷

Pro překlad maďarského slovesa *gyalogolt* (*jít pěšky*) zvolila překladatelka české sloveso *šlapala*, které by jako takové nevadilo, kdyby však došlo k mírné úpravě: *A tak šlapala dál*. Překladatelčina varianta v tomto případě nepůsobí přirozeně. Vzhledem k charakteru díla, které je pohádkou

---

¹⁰⁴ S. 9.

¹⁰⁵ S. 55.

¹⁰⁶ Rács, E. a E.Takács. *Kis magyar nyelvtan*. Budapešť: Talentum, 2011, s 157.

¹⁰⁷ S. 7.

by méně rušivě působila například volba slovesa *kráčet*: *Kráčela dál*. Mimo to by se i za sloveso *nařezal* nabízela spíše možnost užití slovesa *zbil*.

*Ment, vitte haza a forrás vizét, lépegetett a szekényomban, kaptatott fel a
dobra, ereszkedett le a völgybe, lépkedett a földeken, át az árokon.*

*Šla a šla, šlapala si to v kolejích vyjetých povozy, šplhala do kopců,
sestupovala do údolí, kráčela přes pole a přes příkopy.¹⁰⁸*

Na druhé vybrané ukázce vidíme, že překlad nebrání českému čtenáři v porozumění, obdobně jako předchozí překladatelské řešení. Ovšem je nutné brát v potaz i žánr díla, a proto by zde bylo vhodnější zvolit sloveso typu *cupitala*. Pro další komentář uvádím doslovný překlad: *Kráčela, nesouc vodu z pramene, cupitala ve vyjetých kolejích, šplhala do kopců, sestupovala do údolí, kráčela přes pole, přes příkopy*. Z tohoto doslovného překladu je také patrné, že se překladatelka rozhodla pro výpustku, která se týká výrazu *nesouc vodu z pramene*. Mohu tedy říci, že E. Hamar užívá nejen doplňků, ale také výpustek.

iv. Změna slovesného způsobu

*Mert ugyan ki akarna magának olyan lányt, aki csak cserreg, mint a szarka,
nem szól soha egyetlen emberi szót sem?*

*Kdopak bude chtít nevěstu, která neumí než skřehotat jako straka a neřekne
nikdy jediné lidské slovo?¹⁰⁹*

Překladatelka v tomto konkrétním případě změnila slovesný způsob, což nebylo nutné. Ve výchozím textu je na začátku věty užitý kondicionál, kdežto v cílovém textu indikativ. Pro češtinu je stejně přirozené užívání kondicionálu jako v maďarštině, a proto mohla být zvýrazněná část přeložena jako *Kdopak by takovou nevěstu vůbec chtěl...* Změna slovesného způsobu v kombinaci s budoucím časem není v uvedené větě příliš vhodným řešením.

---

¹⁰⁸ S. 28.

¹⁰⁹ S. 25.

v. Gramatická chyba ve shodném přívlastku

Erre megmutatták, hogy gombát ugyan nem lehetek, de találtak egy gyönyörűséges kislányt. Olyan szép, amilyet hetedhét faluban se láttak soha erre felé.

Pochlubili se mu, že houby sice nenašli, ale našli překrásnou holčičku. Takovou krásu ještě nikdo neviděl ani za devaterými dědinami.¹¹⁰

V této překladové ukázce si povšimneme systematické chyby. Jedná se o překlad ustáleného slovního spojení *hetedhét faluban* (v sedmero dědinách), který překladatelka převedla jako *devaterými dědinami*. Přívlastek je však vzhledem k ustálené formě nesprávně skloňován. Z gramatického hlediska by bylo správným řešením *za devatero dědinami*.

Překlad E. Hamar se dá označit za převážně doslovný. Překladatelka se této metody drží natolik, že ve více případech nerespektuje systémové rozdíly mezi jazyky a dopouští se jak systematických, tak sémantických chyb. Originálu se drží velice těsně hlavně syntakticky, což vede zejména k stylistické neobratnosti. Překlad je obsahově věrný, avšak stylisticky zkresluje literární kvality originálu.

E. Krisztina Tóthová: Čarový kód.

Autorka originálu: Tóthová Krisztina	
Překladatel: Jiří Zeman	
Maďarský název titulu	Český název titulu
<i>Vonalkód</i>	<i>Čarový kód</i>
Příklady maď. názvů kapitol	Příklady čes. názvů kapitol
<i>Lakatlan ember (Határvonal)</i>	<i>Neobydlený člověk (Hraniční čára)</i>
<i>A kerítés (Vérvonal)</i>	<i>Plot (Pokrevní linie)</i>
<i>Egy boszorka van (A vonal foglalt)</i>	<i>Je vám jedna čarodějnice (Linka obsazena)</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Rudas</i>	<i>Rudas</i>
<i>Kinga</i>	<i>Kinga</i>
<i>Blaha Lujza tér</i>	<i>Náměstí Lujzy Blahové</i>

¹¹⁰ S. 21.

I. Titul literárního titulu

II. Vlastní jména

Rovněž J. Zeman zvolil v rámci překladu **názvu titulu** a **kapitol** doslovný překlad, tedy až na drobné výjimky. Z tabulky je patrný mírně upravený překlad kapitoly s názvem *Egy boszorka van (A vonal foglalt) – Je jedna čarodějnice (Linka obsazena)* na přirozenější a díky oslovení také poutavější název *Je vám jedna čarodějnice (Linka obsazena)*. Nabízelo by se však i čarodějka. U vlastních jmen se překladu či substituci vyhýbal. Pro jejich přenesení z jednoho kulturního prostředí do druhého zvolil transkripci. Překladatel dokonce ani jejich pravopis nepočesťoval (i když některá jména nelze bez znalostí maďarského pravopisu přechýstit správně), nicméně při převodu reflektoval české pořadí křestního jména a příjmení (v maďarštině je toto pořadí obrácené) a také přechyloval ženská příjmení, př: *Janák Kinga* -> *Kinga Janáková*.

III. Syntax

Pro J. Zemana byla nejdůležitějším aspektem překladu přirozenost. I když se v rámci **větosledu** držel větného celku převážně přesně, tak v některých případech naopak krátil původně dlouhá a rozvitá souvětí. Včetně pořadí vět v souvětí podřizoval i **slovosled** obvyklému pořadí slov v češtině, aniž by narušil styl originálu.

Innentől tudtuk a végszavakat, ismételtük a mindennapi ingerült párbeszédet, amelynek kiszámítható fordulatai a hálátalan vagy, csakis a te érdekedben, tudomás sem veszel róla és úgy élsz itt, mint egy álberlő kulcsmondatok köré szerveződétek. ¹¹¹

Teď už jsme znali jednotlivé narážky a opakovaly jsme každodenní podrážděný dialog, jehož předvídatelné repliky se soustředily kolem klíčových vět jsi nevděčná, všechno jen pro tebe, je ti to úplně jedno a chodíš se sem akorát vyspat. ¹¹²

Na vybrané ukázce můžeme vidět, že maďarská zvýrazněná část textu se nachází na konci věty, kdežto v překladu je tato informace sdělena mnohem dříve. Hlavním důvodem je pozice sloves, která je v obou jazycích odlišná.

---

¹¹¹ S. 71.

¹¹² S. 67.

Českým základním typem slovosledu je SVO (podmět-přísudek-předmět), kdežto v maďarštině SOV (podmět-předmět-přísudek).

IV. Slovní druhy

Zcela přirozeně a snadno si překladatel poradil také s překlady **slovesných jmen**. Kupříkladu níže uvedený výraz *a házba lépve* přeložil pomocí příslovečného určení času *při vstupu*. U slovesného jména *megdöbbenve* se rozhodl pro převod instrumentálem a výraz *sártól csöpögő* obratně spojil v jedno přídavné jméno *zablácené*.

*Begyakorolt mondataimmal nem volt mód előrukkolni, a szakadó esőben ugyanis gyorsan ki kellett pakolnunk az autóból, a házba lépve pedig megdöbbenve figyeltem, hogy anyám nem veteti le vele a sártól csöpögő cipőt.*¹¹³

*S nacvičenými frázemi jsem samozřejmě vyrukovat nemohla, kvůli lijáku bylo potřeba rychle vyložit z auta. Při vstupu do domu jsem s úžasem sledovala, že jí matka nedoporučila zout si po kotníky zablácené boty.*¹¹⁴

U výrazů *lépve* a *megdöbbenve* se jedná konkrétně o příslovečná jména slovesná, která vyjadřují stav při nějakém procesu. *Lépve* vyjadřuje doslovně situaci při vkročení do domu a *megdöbbenve* stav při úžasu. Obvykle by jejich překladu odpovídal jmenný tvar přídavného jména, což v tomto případě není možné. A proto ke každému výrazu přistupuje překladatel s jiným řešením, jak jsem uvedla výše. V ukázce výchozího textu se však vyskytuje ještě jedno slovesné jméno a to přídavné – *csöpögő*, které je možné přeložit pomocí přechodníku – *kapajıcı*. Pokud však výraz dosadíme do věty – *blátem kapajıcı boty*, zjistíme, že taková formulace nepůsobí přirozeně. Překladatel tak raději zvolil volnějšího překladu se stejným vyzněním.

V. Frazeologismy

S frazeologismy si J. Zeman poradil jako většina zmiňovaných překladatelů. Pracoval s nimi jako s celkem, který nahrazoval celkem jiným. Jako ukázkou uvádím substituci jiným frazémem:

---

¹¹³ S. 69.

¹¹⁴ S. 66.

*Kimerevített pillanat volt, farkasszemet néztünk az üres levegőn át, és közben nem éreztem semmit...*¹¹⁵

*Byl to nehybný okamžik, dívali jsme se z očí do očí přes prázdň vzduch a já přitom nic necítila...*¹¹⁶

V případě, že bychom spojení *farkasszemet néztünk* přeložili jako *dívali jsme se na sebe vlčíma očima, jako vlci*, dopustili bychom se základní překladatelské chyby.

Aby text působil co nejpřirozeněji musel překladatel občas nějaké prvky v textu vypustit a některé naopak doplnit. Jako příklad jsem vybrala následující ukázkou, kde překladatel nahrazuje křestní jméno zájmenem, neboť *Kdo strčil Rudase* by neznělo příliš dobře. Z věty vypouští také jméno *Vera*. Důvodem této výpustky je upřednostnění tehdejšího oslovení paní učitelky a tím bylo soudružka učitelka. Navíc v českém prostředí není zvykem takové familiární oslovování jako je uvedeno v originálu.

*Ki lökte el a Rudast?, kérdezte Vera néni.*¹¹⁷

*Kdo ho strčil? – zeptala se soudružka učitelka.*¹¹⁸

VI. Tabuizace

a) Kompenzace

V návaznosti na výpustky jsem v textu zaznamenala jazykovou **tabuizaci**, která se týkala některých vulgarismů. Vulgarismy překladatel převáděl s ohledem na český úzus (jako A. Valentová) a tím nenarušil charakteristické rysy díla. Naopak tam, kde to bylo možné **kompenzoval** oslabování některých vulgarismů tak, že neutrální sdělení změnil na vulgární. Míru vulgarismů tedy udržel v rovnováze.

---

¹¹⁵ S. 15.

¹¹⁶ S. 19.

¹¹⁷ S. 15.

¹¹⁸ S. 18.

–Nem sajnálod a garázsajtót? Hagyd a picsába, oszt vágd le!¹¹⁹

„Že se na to nevysereš, dyť si zničíš dveře. Bych mu ji radši uříznul.“¹²⁰

–Kinyírom azt a kurva macskát – kommentálta apám, a láncfűrész betette a kazán mellé.¹²¹

„Já tý zasraný kočce zakroutim krkem,“ komentoval otec události a položil řetězovou pilu vedle kotle.¹²²

Bravúros volt, ahogy a mondatban minden szót fasszal helyettesítettek, mi a faszt akar az a fasz, tudja a faszom.¹²³

Přímo bravurně začínali i končili každou větu výrazem vole, hele, vole, co furt chce, vole, já nevím, ty vole, ser na to, vole.¹²⁴

V prvních dvou ukázkách si lze povšimnout zjemnění vulgarismů. Přeložím-li větu – Nem sajnálod a garázsajtót? –Hagyd a picsába, oszt vágd le doslovně – „Není ti líto garážových vrat? Měj to v ****, pak ji uřízni“, zjistíme, že překladatel přistupoval k překladu volněji. Pozměnil jak pořadí a stavbu vět, tak za maďarský vulgarismus dosadil v českém překladu vhodný ekvivalent, který sice není doslovný, ale významově odpovídá. V druhé ukázce vybraného překladu, která by zněla doslovně takto: „Já tu zku***** kočku zničím“, komentoval můj otec, položil řetězovou pilu vedle kotle, lze také upozorovat užití mírnějšího vulgarismu na zasraný. V poslední ukázce poukazují na překlad maďarského vulgarismu *fasz* (doslova vulgárně *mužský pohlavní úd*), jehož význam v běžném užití odpovídá českému: *vůl*. Tento vzorek je zajímavý především z hlediska kompenzace celkového oslabování vulgarismů. Překladatel na konkrétní ukázce naopak vkládá do věty jejich větší počet, neboť v originálu stojí pouze: ....ty vole, co chce ten vůl, kdoví vole.

---

¹¹⁹ S. 31.

¹²⁰ S. 33.

¹²¹ S. 32.

¹²² S. 34.

¹²³ S. 28.

¹²⁴ S. 31.

VII. Neutralizace

K závěru bych ráda upozornila na neutralizaci, které jsem si u překladu J. Zemana povšimla.

*Biztos jól elbeszélgettek, vihogtunk a folyosón: disznótor, halászlé, palacsinta, Jimmy Carter.*¹²⁵

*Určitě si skvěle pokecali, chlámali jsme se na chodbě: zabíjačka, segedínský guláš, palačinky, Jimmy Carter.*¹²⁶

Pro převod maďarské reálie překvapivě nezvolil postup exotizace ani naturalizace, ale danou reálii pouze oslabil, aby ztratila příznak cizosti. Maďarskou národní rybí polévku jménem *halászlé* nahradil segedínským gulášem, tedy pojmem, který je českému čtenáři známý a patří k maďarským reáliím. Jiným řešením překladu by bylo ponechání cizího výrazu s užitím doplňku (vnitřní vysvětlivky), např: ... *zabíjačka, polívka halászlé* (případně *rybí polívka*), *palačinky*, ...

Hlavním překladatelským stanoviskem J. Zemana bylo převedení obsahu přirozeným jazykem. Překladateli se naprosto přesně podařilo zprostředkovat autorčin styl českému čtenáři. Toho dosáhl zejména kombinací volného a věrného překladu a schopností pro neobyčejnou hravost s českým jazykem. Obsah se mu podařilo zachovat, ačkoli jsou v různé míře patrné výpustky, které však nenarušují smysl původního díla a tabuizace týkající se vulgarismů. Tyto výpustky a tabuizaci následně kompenzuje napříč celým dílem. Pro zachování přirozenosti se na určitých místech překladatel nebál sáhnout ani po změně větosledu.

---

¹²⁵ S. 69.

F. Viktor Horváth: *Můj tank.*

Autor originálu: Viktor Horváth	
Překladatelka: Simona Kolmanová	
Maďarský název titulu	Český název titulu
<i>Tankom</i>	<i>Můj tank</i>
Příklady maď. názvů kapitol a podkapitol	Příklady čes. názvů kapitol a podkapitol
<i>Tél</i>	<i>Zima</i>
<i>Tavaszi</i>	<i>Jaro</i>
<i>Nyár</i>	<i>Léto</i>
<i>Ősz</i>	<i>Podzim</i>
<i>Félünk</i>	<i>Máme strach</i>
<i>Másnap</i>	<i>Druhého dne</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Julika</i>	<i>Julika</i>
<i>Béla</i>	<i>Béla</i>
<i>Gyuszi</i>	<i>Gyuszi</i>
Jászai Mari tér	Náměstí Mari Jászaiové

- I. Název literárního titulu
- II. Vlastní jména

Stejně jako u předchozích překladů **názvů děl** a **kapitol** si i zde můžeme povšimnout doslovného převodu. K překladu křestních **jmen** přistoupila překladatelka s jednotným přístupem (na rozdíl od předchozích překladatelů, vyjma Jiřího Zemana), kdy zvolila transkripční postup. Při převodu však zohlednila české pořadí křestního jména a příjmení. K ženským příjmením přidala také koncovku „-ová“, jak je v českém prostředí zvykem.

Níže uvádím příklady převodu nejen křestního jména, ale také názvu náměstí, politické strany, seriálu a města.

*Este volt, mire Budapestre értünk a fekete Volgával, Budapesten a Magyar Szocialista Munkáspárt központi irodaházába a Jászai téren, a Fehér Házba, és ott Kádár János irodájába.*¹²⁷

¹²⁷ Horváth, V. *Tankom* [online]. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 2017 [cit. 2019-07-30], e-kniha, stránky neuvádí.

*Byl už večer, když jsme se dostali černou volhou do Budapešti,
v Budapešti do ústřední budovy Maďarské socialistické dělnické strany
MSZMP na náměstí Mari Jászaiové, tam do Bílého domu a v něm do kanceláře
Jánose Kádára.¹²⁸*

Z první ukázky je patrné přechýlení ženského jména a úprava pořadí příjmení a křestního jména: *Jászai Mari* -> *Mari Jászaiová*. Čtenář si v tomto případě nemusí být jistý výslovností. Nicméně tuto problematiku vyřešila překladatelka obratně v závěru své práce s nastíněním přehledu maďarské výslovnosti¹²⁹. Dále si všimněme převodu názvu maďarské politické strany. Zde zvolila překladatelka doslovného překladu, neboť pro tuto stranu existuje v českém prostředí zažitá podoba. Mimo to přidala příhodně za název strany zkratku, aby s ní čtenáře obeznámila a tu pak mohla samostatně ve své překladatelské práci nadále používat.

– Mit bög, Gyuszi? Most bezzeg nem nagy legény, mint Léván.

„Co bulíte, Gyuszi? Teď nejste takovej vejtaha jako v Levici!“¹³⁰

V druhé ukázce je patrná transkripce křestního jména bez úpravy pravopisu. Dále si povšimněme tvaru města Levice, který je skloňován v jednotném čísle místo užití podoby v množném čísle. V konkrétním příkladu tedy vidíme výraz *v Levici* namísto *v Levicích*. Důvodem rozhodnutí bylo zjevně užší významové propojení s českým homonymem a jak překladatelka uvádí, vidíme tu „v první řadě odevzdané ideologické nasazení a levicovost vypravěče, dále jeho leváctví a s tím související zaměňování pravé a levé strany, jakož i celková nejistota vypravěče, a také určitá, leckdy zdánlivá prostoduchost jeho přítelkyně Juliky. Tato hříčka navíc podtrhuje kolísání mezi realitou (reálným světem) a románovou fikcí, které tímto více usouvztažňuje reálné geografické (a jiné) zobrazení s románovým pojetím: Levice je skutečné město, v románu se však stává „reálnou fikcí“.“¹³¹

---

¹²⁸ S. 40.

¹²⁹ Maďarské konsonanty *cs, gy, dzs, ly, ny, s, sz, ty, zs* čteme jako *č, d', dž, j, ň, š, s, t', ž*.

¹³⁰ S. 245.

¹³¹ Kolmanová, S. *Levice, jednotné číslo – slovní hříčka překladatelky* (rukopis).

Valahol egy televízió szólt, felismertem a Kockázat című sorozat befejező zenéjét, aztán egy bemondónő beszélt valamit, de nem értettem a szavakat, inkább a Kockázatra gondoltam.

Někde hrála televize, poznal jsem závěrečnou znělku seriálu S nasazením života, potom něco říkala nějaká hlasatelka, ale slova jsem nerozuměl, spíš jsem myslel na seriál.¹³²

V poslední ukázce, z hlediska překladu jmen, poukazuji na jednu z možností přenesení názvů filmů či seriálů. Vidíme, že se zde překladatelka nerozhodla ani pro přepis či doslovný překlad názvu *Kockázat*, ale uvedla název, pod kterým byl tento seriál známý v Československu, tj. *S nasazením života*. Exotizace by v tomto případě nebyla vhodným řešením.

III. Přirozenost výrazu

Jazyková hravost a **přirozenost výrazu** jsou podstatným znakem tohoto překladu. Překladatelce se podařilo zachovat komický tón originálu. Včetně bravurního překladu názvu města se podívejme, jak si poradila s překladem maďarského humorného frazému, který se ke všemu rýmuje. Frazém z jedné části substituovala: *két forint a meleg lángos* (za dva forinty teplý langoš) na *nestojí to ani za groš* a z druhé části jej přeložila: *le van szarva Kádár János – v prdeli je Kádár János*. Tuto část již nemohla substituuovat vzhledem k důležitosti výpovědi. V celku se tak překladatelce podařilo přenést rýmování i humorný výraz.

Dél volt, mire kijutottunk a tanácsházáról, a Hősök terén pedig nemhogy szétszlott volna a tömeg, hanem egyre több volt az ember, az utcán pedig megjelent az első felirat vastag, szőrös fehér betűkkel: KÉT FORINT A MELEG LÁNGOS, LE VAN SZARVA KÁDÁR JÁNOS! Magyarul.

Bylo poledne, když jsme opustili radnici, dav na náměstí Hrdinů se nejenže nerozešel, ale lidí naopak přibývalo, na silnici se objevil první nápis tlustými rozpitými bílými písmeny: NESTOJÍ TO ANI ZA GROŠ, V PRDELI JE KÁDÁR JÁNOS! Maďarsky.¹³³

U ostatních frazeologismů již postupovala s celkovou substitucí stejně jako předchozí překladatelé.

---

¹³² S. 15.-16.

¹³³ S. 275.

– *Rossz nézni, ahogy az orrodát látogatod – mondtam Gyuszinak.*

„Chodíš, jako by ti uletěly včely, hrůza pohledět,“ řekl jsem Gyusziimu.¹³⁴

Zde si překladatelka pohrála s frazémem, který bychom doslova přeložili jako: Je strašné se dívat, jak věšíš nos dolů.

„Én ezt nem tudom megítélni, ez nagyon bonyolult politikai kérdés, én meg csak egyszerű kém... kéményseprőnek tanultam, mielőtt ide kerültem.“

„Já to nedokážu posoudit, je to hodně složitá politická otázka a já jsem jen obyčejný zvěd... zvěďavej kominík, tím jsem se učil, než jsem se dostal sem.“¹³⁵

Schopnost jazykové hravosti však překladatelka uplatňuje v celém díle. Jako další ukázkou uvádím překladatelské řešení výrazu *kém...kéményseprő*. *Kém* znamená *špion* a *kéményseprő* překládáme jako *kominík*. Doslovný překlad by tedy zněl jako *špion...kominík*, což nejen, že by v kontextu neznělo příliš přirozeně, ale také by došlo především k opomenutí efektu opakování. Překladatelčino řešení tak naprosto odráží jazykovou hru V. Horvátha. Překladem *zvěd...zvěďavej kominík* je zachován jak efekt opakování, tak sémantická hodnota.

Jako další příklad zmiňuji zajímavý překlad termínu *bálád* – ballade. Tento termín používá autor ve svém textu pro označení několika básních zakomponovaných do románu, které jsou psány formou villonské balady. Dle V. Horvátha se užitím tohoto termínu jedná o průkopnickou snahu odlišit žánr balady (maďarsky *ballada*) od villonské balady jako formy, pro jejíž označení použil právě pojmu *bálád*, který ovšem není v maďarštině zaveden.¹³⁶ Překladatelka tento autorův záměr zcela respektovala a prokázala tak rovněž průkopnickou snahu v odlišení termínu, a jako překlad uvedla francouzský termín pro baladu – ballade (např. „Az árulók báládja“ - „Ballade zrádců“¹³⁷).

---

¹³⁴ S. 246.

¹³⁵ S. 84.

¹³⁶ Kolmanová, S. *Levice, jednotné číslo – slovní hříčka překladatelky* (rukopis).

¹³⁷ S. 184.

- IV. Syntax
a) Doplňky
b) Exotizace

Z hlediska **větosledu** se překladatelka držela větného celku věrně, avšak podle potřeb českého aktuálního větného členění zvolila různé přesuny. V rámci **slovosledu** je patrné především přirozené vyznění překladového textu. Na některých místech je proto překlad volnějšího rázu, zároveň však zachovává naprosto věrně ideu a obraz originálu:

– *Huzat van, Béla, jön a hideg, csukd már be az ajtót.*

A lakásból sült kolbász és vegyes savanyúság szaga áradt ki.

– *Huzat hát. Mert nyitva hagyták a lépcsőházajtót, hogy basznák meg a nénikéjüket.*

„Je průvan, Bélo, jde dovnitř zima, zavři už ty dveře.“ Z bytu se linula vůně opékaných klobás a do octa nakládané zeleniny. „Bodejt' by nebyl průvan, když nechali otevřený domovní vrata, parchanti jedni posraný.“¹³⁸

Kromě volnějšího překladu, ale přesného zachování sdělení si lze na ukázce všimnout také menšího doplňku tykajícího se výrazu *do octa nakládané zeleniny*. V originálu je uveden pojem *savanyúság*, čímž se rozumí různá zelenina naložená na kyselo, s octem. Doslovný význam výrazu je ovšem *kyselost a zelina*. Pokud by byl výraz přeložen doslovně, čtenáři by unikl pravý význam – „vztah“ mezi kyselostí a zeleninou čili zeleniny naložené do octa. Proto je na místě toto šikovné a nenápadné řešení.

V rámci **doplňků** nalezneme v překladu vnitřní vysvětlivky, které se vztahují k názvům novin a časopisů. Tím, že překladatelka zanechala jejich originální znění a zvolila pro převod transkripci, by se čtenář překladového textu, kterému nejsou maďarské reálie známé, mohl v textu hůře orientovat. Z tohoto důvodu je v překladu na vícero místech patrná sémantická kompenzace v podobě vnitřních vysvětlivek. Čtenář tedy není ve výsledku o reálie ochuzen, naopak je s nimi seznámen.

---

¹³⁸ S. 15.

– *Olvastad a cikket a mai Népszabadságban?* – kérdeztem Julikától.
„Četla jsi článek v dnešních novinách? V Népszabadságu?“ zeptal jsem
se Juliky.¹³⁹

Zde konkrétně překladatelka nejdříve obeznámila čtenáře se slovem *Népszabadság* a až poté jej zakomponovala do překladu. Kdyby byla věta přeložena jako *Četl jsi článek v dnešním Népszabadságu?*, vzbudilo by to ve čtenáři pocit nevědomosti a zcela jistě by to nepůsobilo tak přirozeně, jako překladatelčina varianta.

– *Az Ifjúsági Magazinban volt. Neked nem jár az IM?*
„V časopise pro mládež. V Ifjúsági Magazinu. Tobě nechodí?“¹⁴⁰

V této ukázce je opět šikovně zvolen překlad názvu časopisu *Ifjúsági Magazin*, kdy je v textu zanechána maďarská **exotičnost**, která je ale zároveň pomocí **vysvětlivek** objasněna (že se jedná o časopis pro mládež). Co se týče překladu zkratk, je možné obecně říci, že se překladatelka držela spíše varianty plných nezkrácených názvů. Takovou volbu jistě ocenili a oceňují čtenáři z mladší generace, kteří nejsou znalí v oblasti tehdejší terminologie.

V. Tabuizace

Při překladu vulgarismů, jež jsou v originálu bohatě zastoupeny si překladatelka poradila pomocí substituce, doslovným překladem a v některých částech užitím **tabuizace**.

Pro příklad tabuizace cituji úryvky z originálu a překladu. Na níže uvedeném příkladu si povšimněme, že v překladovém textu chybí podtržený maďarský vulgarismus. Tento výraz by nejen, že český jazyk neunesl (věta by působila až „převulgarizovaně“), ale doslovný překlad by nebyl sémanticky adekvátní vůči originálu.

– *Eminens csókos seggnyaló papa kedvence stréber kis hülye marha*
kurva picsa szar...

„Eminentní prdelolezče, tatínkův mazánku, šplhoune blbej, zkurvenej,
zasranej...“¹⁴¹

---

¹³⁹ S. 9.

¹⁴⁰ S. 10.

¹⁴¹ S. 38.

VI. Jazyková vrstva

Jako překladatelskou zajímavost a výzvu uvádím otázku překladu palockého nářečí s fonetickým záznamem, který vnáší do díla jazykové ozvláštnění a humorný prvek. Pro zachování tohoto účelu se překladatelka rozhodla „vytvořit český jazykový „ekvivalent“ s podobnými hláskovými změnami, samozřejmě s ohledem na jazykový charakter češtiny...“¹⁴² Autorův záměr se tak podařilo maximálně substituovat:

– *Mit hauztâtauk ti be á kikiëpzôbózisrá? Tâloun szëxkiëpëket? Hëhëhë
– kérdezte Laci őrnagy, aki nógrádi falusi gyerek volt.*

„Co jstě si do výcvikové zóklâdny přiněsli? Nóký obrózky sě sëxem? He-he-he,“ ptal se major Laci, který pocházel z nógradské vesnice.¹⁴³

Na závěr lze říci, že překladatelka románu *Můj tank* přenesla přesně obsah originálu s přirozeným, idiomatickým vyjadřováním a humorným vyzněním. Autorský styl zachovala přímo bravurně. Mimo zmíněné ponechala také exotizaci vlastních jmen. Doslova zachovala i reálie, které českému čtenáři pomocí doplňků vysvětlila, aniž by narušila přirozenost textu. Za převažující metodu překladu lze označit více či méně doslovný překlad, jenž neopomněl hlavní rozdíly mezi jazyky se zachováním a zohledněním jazykové přirozenosti češtiny.

---

¹⁴² Kolmanová, S. *Levice, jednotné číslo – slovní hříčka překladatelky* (rukopis).

¹⁴³ S. 47.

2.3.2. Studentské překlady

Rovněž zde zahajují rozbor klasifikačním kritériem, které se vyskytuje u všech překladů, tedy názvem *literárního titulu*. Poté se věnují, v případě přítomnosti, *názvům kapitol*, a také klasifikačnímu kritériu *vlastní jména*. Dále při analýze studentských překladů zkoumám *doplňky*, *výpustky*, *syntax*, *přirozenost výrazu*, *slovní druhy* a *systematické* a *sémantické* rozdílnosti mezi výchozím a cílovým textem.

2.3.2.1. Překladatelská řešení

A. KÁLMÁN MIKSZÁTH

Maďarský název	Český název
<i>A kis csizmák</i> ¹⁴⁴	<i>Čížmičky</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Mihók Magda</i>	<i>Magda Mihók</i>
<i>Zákó Mihály</i>	<i>Mihály Zákó</i>
<i>Csupor Mátyásné</i>	<i>Mátyásné Csupor</i>

I. Titul literárního díla

Český název literárního titulu odpovídá maďarskému originálu. Student při převodu zohlednil celkovou expresivitu autora vyjadřování a na místo doslovného překladu *Malé čížmy* využil zdvořiliny, tedy *Čížmičky*.

II. Vlastní jména

Z hlediska převodu vlastních jmen jsem zaznamenala transkripčního postupu. V jednom případě však bylo převedeno se sufixem, který není možné transkribovat a jeho překlad do češtiny je žádoucí:

- *Nedves ez a tüzelő – veszi át a szót özvegy Csupor Mátyásné.*

-

„Ten otop je vlhký.“ *odvěti vdova Mátyásné Csupor.*

¹⁴⁴ *Magyar Elektronikus Könyvtár: A kis csizmák* [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <http://mek.oszk.hu/00900/00950/00950.htm#4>.

V překladovém vzorku poukazují na chybný převod křestního jména *Mátyásné*, který se skládá z vlastního jména *Mátyás* a sufixu *-né*. V maďarštině tento sufix vyjadřuje v podstatě český sufix *-ová*. Doslovně řečeno však značí to, že je žena manželkou někoho. Maďarská přípona *-né* se na rozdíl od české přípony přidává k mužskému křestnímu jménu nebo příjmení. Tento fakt proto musí být při překladu zohledněn. Řešení by mohlo být následující: *Ten otop je vlhký.*“ *odvěti vdova po Matyáši Csuporovi.*

III. Syntax

a) Výpustky

Z hlediska převodu větosledu jsem zaznamenala časté zkracování delších souvětí a výpustek jednotlivých slov. Pro ilustraci uvádím následující vzorky:

...mióta a legényfia is a halállal vívódik, megfogadta, csak arra való lesz a vagyona, hogy jót tegyen vele.

...když jeho nebohý syn svádí boj se se smrtí. Zařekl se, že své jmění použije pouze k dobrým účelům.

Z vybrané překladatelské ukázky je patrné zkrácení původního souvětí, což však v tomto případě nebylo výhradně nutné. Souvětí mohlo být zachováno: *...od té doby, co jeho syn svádí boj se smrtí, zařekl se, že své jmění použije pouze k dobrým účelům.* Kromě tohoto jevu poukazují také na chybný překlad slova *mióta* na *když*, neboť jeho skutečný význam je *od té doby, co*.

Keskeny, szürke felhőfoszlányok úsznak a környék fölött.

Úzké cáry mračen plují nad krajinou.

Vybraná ukázka by měla znít takto: *Úzké cáry šedivých mračen plují nad krajinou.* Z doslovného překlad vyplývá, že zde překladatel vypustil výraz *šedivý* (*szürke*), pomocí něhož autor originálu vykresluje atmosféru. Proto je jeho zachování v překladu důležité.

IV. Změna významu

Během rozboru překladu jsem zaznamenala častou změnu ve významu, ke které došlo zřejmě při nesprávné interpretaci originálu. Podívejme se tedy blíže na některé změny:

Hogy összeesett az öreg!

Jaký je to sešlý stařík!

Aby bylo možné vybrané vzorky okomentovat, uvádím doslovný překlad, a zároveň jeho adekvátní řešení vzhledem k originálu – *Jak sešel ten stařík!* Rozdíl překladů tak spočívá v užití slovesného času, zatímco je v maďarštině užit minulý čas, v češtině vidíme čas přítomný, což mění výpověď původního textu, neboť ze studentova překladu nevyplyvá, že ten, kdo promlouvá, znal staříka ještě předtím, než sešel.

Az emberek az udvarukról és a kerítések mögül nézik, amint végigmegy a hosszú krispinben, apró, kopasz fejét a váll-lapockái közé húzva.

Lidé se na něj dívají ze svých zahrad skrze ploty, jak se vleče v dlouhém plášti, svou drobnou, holou hlavu skrčenou v malém náremníku.

Zde jsem vybrala ukázkou, která ilustruje volnější překlad. Z překladového vzorku je patrné, že některé významy slov nejsou/nebyly překladateli známé. Přesnějším překladem by bylo: *Lidé se na něj dívají ze svých zahrad přes ploty, jak se prochází v dlouhém plášti, svou drobnou, holou hlavu schoulenou mezi rameny*. Z této verze vyplývá, že student přeložil volněji slova jako *mögül* (přes), *végigmegy* (procházet se k) a pro výraz *váll-lapockái közé* (mezi rameny) použil zcela vlastní interpretaci, která se neslučuje s originálem.

Hanem érzi is a súlyát az Isten "másik" kezének, ha nem tudta megbecsülni a jobbikat.

Tak cítí také tíhu „té druhé“ boží ruky, když si nedokázal vážit té pravé.

Na dalším vzorku poukazují na sémantickou chybu, kdy překladatel přeložil výraz *jobbikat* jako *pravé*. Zřejmě vycházel ze slova *jobb* (pravá). Nicméně opomenul i druhý význam – *lepší*, který je v tomto příkladně

správným řešením (vzhledem ke kontextu). Česká věta by proto měla znít takto: *Však také cítí tíhu „té druhé“ boží ruky, když si nedokázal vážit té lepší.*

V. Změna slovesného času

Jak jsem již výše naznačila, při překladu docházelo často ke změně slovesného času. Níže proto upozorňuji na záměnu minulého času za čas přítomný a dále také na výpustky a přístup k překladu slovesného jména.

Az öregember elkapta fejét a földről, hol adománya széttörve hevert, és nem mert fölnezní az égre sem, ahol olyan nagyon haragszanak rá.

Stařec odtrhl oči od země, kde ležel jeho rozbitý dar, ale se neodvážil pohlédnout na nebe, kde se na něj tolik zlobili.

Pro porovnání uvádím doslovné řešení: *Stařec odtrhl oči od země, kde ležel jeho rozbitý dar, a ani se neodvážil pohlédnout na nebe, kde se na něj tak zlobí.* Po uvedení doslovného překladu si povšimneme, že student zaprvé vypustil slovo *sem (ani)*, zadruhé využitím spojky *ale*, která nezapadá do kontextu, vytvořil stylisticky neobratnou větu a za třetí změnil čas u slovesa *haragszanak (zlobí)* na *zlobili*. V případě převodu příslovečného slovesného jména *széttörve* (doslova v rozbitém stavu), se rozhodl pro užití přídavného jména *rozbitý*.

VI. Změna v čísle

Patrnou systematickou chybou, kterou jsem při analýze zaznamenala, a jež pramení z neporozumění originálu, je záměna singuláru za plurál:

"A falu gyermeke" (úgy hítták a szelíd képű, anyátlan-apátlan fiút) ...

„Děti vesnice“ (tak je nazýval chlapec, sirotek s něžnou tváří) ...

Doslovný překlad vybrané ukázky původního textu zní: *„Dítě vesnice“ tak nazývali chlapce, sirotka s něžnou tváří... Z čehož vyplývá, že student změnil číslo u výrazu *gyermek (dítě)* na *děti*, a tím pádem interpretoval i zbytek věty chybně.*

Na závěr lze říct, že největším úskalím tohoto překladu je chybná interpretace. Pominu-li ji však, tak z hlediska stylistické obratnosti si překladatel počínal dobře – na mnoha místech zachoval expresivnost a hovorovost výrazu. Bez potíží si také poradil s překladem slovesným jmen.

B. KÁLMÁN MIKSZÁTH

Maďarský název	Český název
<i>A gyerekek</i> ¹⁴⁵	<i>Děti</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Csillos János</i>	<i>Jánoš Csillos</i>
<i>Józsi</i>	<i>Jóži</i>
<i>Kápor István</i>	<i>Ištván Kápor</i>

- I. Titul literárního díla
- II. Vlastní jména

Pro překlad literárního titulku zvolil překladatel doslovného překladu. U vlastních jmen byla využita transkripce s počestěním maďarského pravopisu. Pořadí křestního jména a příjmení odpovídá českému jazykovému úzu.

III. Syntax

Z hlediska převodu větosledu je pro překladatele příznačné zkracování dlouhých souvětí, kterých autor originálu využívá v hojnější míře. V rámci převodu slovosledu je místy patrný vliv výchozího textu. Celkově se však v překladu snaží dodržovat pořadí české:

Hanem mikor a bodoki köves határba értek, megbotlott a Csillom Józsi lova: pedig nem vak, de meg lámpás is van a homlokán.

Když dorazili k bodocké kamenité mezi, kůň Jóžiky Csilloma klopýtnul. Slepý sice není, ale na svém čele nese lucernu.

¹⁴⁵ *Magyar Elektronikus Könyvtár: A gyerekek* [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <http://mek.oszk.hu/00900/00950/00950.htm#14>.

Povšimněme si, že originální vzorek tvoří jedno souvětí, kdežto v překladové ukázce došlo k jeho rozdělení. Při komparaci lze však upozorovat celkově volnější přístup k překladu. Pro porovnání uvádím doslovný překlad: *Když dorazili k bodocké kamenité mezu, kůň Józika Csilloma klopýtnul: přitom není slepý, nýbrž má ještě na hlavě i lampu.* Překladatelovo řešení do jisté míry odpovídá tomuto doslovnému překladu, a zajisté zní přirozeně, nicméně nepatrně mění výpověď výchozí věty. Věta *nýbrž má ještě na hlavě i lampu* se totiž vztahuje k výpovědi – kůň *klopýtl*, ve smyslu, jak mohl, když nosí na hlavě lampu, což z překladu studenta nevyplývá.

IV. Slovní druh

V rámci slovních druhů bych ráda upozornila, jak si překladatel obratně poradil s obtížně přeložitelným maďarským adjektivem končícím na -i.

Mikor megindultak a menyasszonyi háztól...

Když vyrazili od domu nevěsty...

Podívejme se zde na výraz *menyasszonyi*, které vzniklo z podstatného jména *menyasszony* (něvesta) a přídavné slovotvorné přípony -i. Doslovně by mohl být tento výraz přeložen jako *nevěstčín – nevěstčina domu*. Překladatel se však rozhodl pro přirozenější překlad pomocí užití příslovečného místa.

...mint mondva volt...

...jak bylo řečeno...

Dále uvádím ukázkou týkající se překladu příslovečného slovesného jména. Zde si překladatel poradil bez jakýchkoli obtíží a pro převod zvolil český neosobní pasiv.

V. Změna slovesného času

a) Změna významu

Během analýzy překladu jsem si povšimla na některých místech nedodržení originálního slovesného času.

...hiába volt kezére csavarva a kantárszá.

...marně má pak na ruku upnuté otěže.

Z ukázky je patrné, že překladatel zaměnil původní minulý čas za přítomný, neboť doslovný překlad zní: *marně měl na ruku upnuté otěže*. Mimo změny času si také povšimneme zachování singuláru slova *kezére* – *na ruku*. Jak jsem již zmínila v kapitole *Několik kritických bodů češtiny a maďarštiny*, v maďarštině se párové části těla uvádějí většinou v jednotném čísle. V překladu by proto mělo být řečeno: *marně má na rukách upnuté otěže*.

Hát még ezek is házas emberek! Ó, hogy is lehetett két ilyen tacsót összeadni!

Ach tito lidé v manželství! Ach, jak jen lze taková dva smrád'ata dát dohromady!

Na další ukázce upozorňuji rovněž na záměnu slovesného času. Konkrétně se jedná opět o záměnu minulého času za čas přítomný. Správným řešením by bylo zachování času, který je uveden v originálu: *No dokonce i tihle jsou manželé! Ach, jak jen mohla být tato dvě smrád'ata oddána*. Tedy nahradit sloveso *lze* za *mohla*. Dále je z doslovného překladu patrný také posun významu, kterého se překladatel dopustil v první větě, jelikož v jeho verzi je na mladý manželský pár pouze ukazováno, kdežto v originálu má věta vyjádřit povzdech nad tím, že je již dost manželských párů a oni se jimi stali také.

Podobnou chybou je následující věta, jež mění výpověď originálu:

Józsi nem mert többé lóra ülni...

Jóži si nezvládl znovu sednout na koně...

V této překladové ukázce došlo k záměně slovesa *nem mert* (*neodvážil se*) za *nezvládl*, a tím došlo ke změně interpretace. Překlad by měl znít takto: *Józsi se více neodvážil sednout na koně*. Čili v originálu je tvrzeno, že postava již zřejmě na koně nenasedne, protože se bojí, kdežto z překladového vzorku není jasné, proč nezvládla nasednout na koně.

Jako poslední vzorek z překladu *Děti* jsem vybrala příklad na méně obratné stylistické řešení, které pravděpodobně vzniklo rovněž při chybné interpretaci díla.

A gyerekek összebújtak a kertben egy dértől csillogó ribiszkebokor mögött; orcáik egymást érték, s nem a hideg csípte, de az ijedelem, az izgatottság festette pirosra. Lélegzetük elállt, szíveik hangosan dobogtak.

Děti se schoulili k sobě za jedním rybízovým křovím lesknoucím se ve světle jínovatky, jejich tváře se setkaly, a ne zima je štípala, ale zaleknutí, ale vzrušením zčervenaly. Jejich dech se zastavil, srdce hlasitě bila.

Pro porovnání uvádím doslovný překlad: *Děti se na zahradě schoulily k sobě, za jedním rybízovým keřem lesknoucím se ve světle jínovatky, jeden druhého se dotýkal tváří, a neštípala je zima, ale zaleknutí, rozrušením se začaly červenat.* Po přeložení si všimneme, že překladatel vynechal slovo *na zahradě* (*a kertben*) a dále, že naopak využil dvakrát spojky *ale*, což ve větě působí stylisticky neobratně. Z překladu by měla být vynechána.

Celkově řečeno si student s překladem počínal velmi dobře. S převodem specifických maďarských adjektiv a slovesných jmen si poradil bez problémů. Ve většině případů se vyvaroval i doslovnému překladu maďarského slovosledu. Chybování jsem shledala pouze na sémantické úrovni, která pramení z nedostatečné znalosti maďarského jazyka.

C. KÁLMÁN MIKSZÁTH

Maďarský název	Český název
<i>Tímár Zsófi özvegysége</i> ¹⁴⁶	<i>Ovdovění Zsófi Tímár</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Zsófi Tímár</i>	<i>Tímár Zsófi</i>
<i>Péter</i>	<i>Péter</i>
<i>Rögi Mihály</i>	<i>Mihály Rögi</i>

- I. Titul literárního díla
- II. Vlastní jména

K překladu přistoupil student pomocí doslovné metody. Z hlediska překladu vlastních jmen využil transkripce bez počestění pravopisu a bez přechýlení ženského příjmení.

- III. Syntax
  - a. Doplňky

V rámci převodu větosledu se překladatel držel více méně originálního textu. Na některých místech však došlo ke změně stavby věty – z asyndetické na syndetickou. Příznačné je také zakomponování různých doplňků do vět, aby byla zachována expresivita výrazu:

Ezek a kedves kis portékák, ezek a szőke asszonyok olyan szelídek, olyan jók, mint a bárányok. Legalább ez a Tímár Zsófi, ez egészen olyan.

Tyhle miloučké bytosti, tyhle plavovlasé ženy jsou tak vlídné a hodné jako beránci. Alespoň pokud jde o Zsófi Tímár, tak ta je úplně taková.

Na vybrané ukázce si lze povšimnout změny stavby věty, tedy v překladu se vyskytuje navíc spojka *a*, která ve výchozím textu není. Dále překladatel do svého textu zakomponoval navíc výraz – *pokud jde*. Pro srovnání uvádím doslovný překlad: *Tyhle miloučké bytosti, tyhle plavovlasé ženy jsou tak vlídné, tak hodné, jako beránci. Alespoň tato Zsófi Tímár, ta je úplně taková.* Po komparaci vidíme, že se v originálu nevyskytuje zmíněný výraz. Avšak využitím této doplňky bylo docíleno přirozenějšího vyznění. Tento

¹⁴⁶ Magyar Elektronikus Könyvtár: *Tímár Zsófi özvegysége* [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <http://mek.oszk.hu/00900/00950/00950.htm#5>.

konkrétní překlad je proto možné označit za volnější, ale vystihující původní myšlenku díla.

Na volnější interpretaci uvádím další příklady:

Mióta férjhez ment, csak a mosolyát láthatni. Azelőtt a boldog mosolyát, most a fájót.

Od té doby, co se vdala ji lidé neviděli jinak než s úsměvem na tváři. Ten byl dříve radostný, nyní plný bolesti.

Vybraná ukázka překladu by doslovně a v rámci snahy dodržení věrnosti měla znít následovně: *Od té doby, co se vdala, vidno pouze jejího úsměvu. Dříve jejího šťastného úsměvu, nyní bolestného.* Student překladového textu sice zachoval obsah výpovědi, nicméně rozvolněnější formou, jako je tomu v druhé větě, která využívá slovesné konstrukce.

A boldogságával nem volt terhére senkinek, a fájdalmával sincsen. Nem kérkedett, nem panaszkodik.

Jako svým štěstím nikoho nezatěžovala, tak ani teď nezatěžuje nikoho svou bolestí. Dříve se nechlubila a teď si ani nestěžuje.

Na tomto vzorku poukazují rovněž na méně věrné překladatelské řešení, neboť v doslovném překladu: *Nebyla nikomu přítěží svým štěstím, ani svou bolestí. Nechlubila se, nestěžuje si*, se nikde výrazy jako *svým*, *dříve* a *teď* nevyskytují. Pomocí doplňků a přidáním spojky tak došlo k mírné změně a k rozšiřování textu, avšak za účelem zachování přirozenosti a výpravnosti.

IV. Interpretace

Na níže uvedených ukázkách demonstruji menší posun významu ve výpovědi, který vyplynul během analýzy překladu.

...az a személy elvehette az eszét, bevehette magát a szívébe...

...to tamta ho připravila o rozum, vloudila se mu do srdce...

Doslovný překlad vybrané maďarské ukázky je: *ta osoba ho mohla připravit o rozum, mohla se mu vloudit do srdce.* Změna spočívá v rozdílnosti tvrzení. Zatímco se v originálu píše o určité možnosti, překlad již podává

definitivní tvrzení. Vhodnějším řešením by byl proto uvedený doslovný překlad.

V. Slovní druh

Při překladu slovesných jmen si student počínal stejně bezproblémově jako student předchozí:

Egyszerre értek a torony alá férj, feleség. Csakhogy az egyik a magasból, halva.

Muž a jeho žena dorazili k věži ve stejnou chvíli. Avšak jeden z nich se tam dostal z výšky mrtvý.

Zde konkrétně poukazují na překlad příslovečného slovesného jména *halva* (doslovně znamená v mrtvém stavu). Pro jeho převod se naskýtá řešení pomocí přídavného jmenného tvaru – *mrtev*. Ovšem pro přirozenější vyznění byla zvolena slovesná konstrukce s užitím přídavného jména, která se jeví jako správná.

Péter megvető, nyugodt pillantást vetett Samura.

Péter pohlédl s pohrdavým klidem na Samua.

Na další ukázce si povšimněme překladu přídavného slovesného jména *megvető*, které vychází se slovesa *megvet* (maď. *pohrdat*) a slovotvorné přípony -ő. Tato forma slovesného jména je nejčastěji překládána pomocí přechodníku, tedy jako *pohrdající*. Tento doslovný překlad však není možné spojit se slovním spojením *pohlédnout na někoho*. Z tohoto důvodu překladatel upřednostnil variantu převodu pomocí užití instrumentálu.

Na doslovný překlad přídavného slovesného jména uvádím ukázkou zde:

...mikor repülő szarkát látott az ablakból...

...když za oknem uviděla letící straku...

Pro převod *repülő* bylo využito přechodníku *letící*.

VI. Frazeologismy a slovní spojení

Z hlediska překladu frazeologismů a slovních spojení jsem si povšimla snahy o jejich substituování:

Ott dolgozik a harmadik faluban, Gózonban...

Pracuje tři vesnice odtud, v Gózonu...

Uvedený vzorek překladu lze přeložit jako *Pracuje tam, ve třetí vesnici, v Gózonu*. Ovšem vzhledem k českému jazykovému úzu a přirozenosti výrazu lze studentův překlad pokládat za relevantní a žádoucí.

V další překladové ukázce je k převodu frazeologismu přistupováno jako k celku a ten je nahrazen celkem zcela jiným.

...ami egyszer karika, gurul az.

...když je někdo do větru, tak ho vítr odvane.

Doslovně by překlad zněl takto: *co je jednou kroužkem, to so kutálí*. V případě, že by byla věta takto přeložena, došlo by k ochuzení čtenáře o významovou hodnotu. Student se proto rozhodl pro substituci maďarského frazému českým frazém, který zachycuje ideu výchozího textu.

K překladu tohoto studenta je možné říct, že se snaží zachovat ideu originálu. Překlad je proto na více místech volnější, o čemž svědčí i využívání doplňků ve větší míře. Rozvinutá souvětí jsou však ve většině případů zachována.

D. ZSOLT KÁCSOR

Maďarský název	Český název
<i>István király blogja avagy hogyan alapítottam meg a Magyarországot valójában? Ómagyar szatíra</i> ¹⁴⁷	<i>Blog krále Istvána aneb jak jsem doopravdy založil Maďarsko? Staromaďarská satira</i>
Příklady maď. názvů kapitol	Příklady čes. názvů kapitol
<i>Gizella rákezdi</i>	<i>Gizella začíná</i>
<i>Nem hagyom kiröhögni a magyar királyt</i>	<i>Nedovolím, aby se někdo vysmíval maďarskému králi</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>István</i>	<i>Štěpán</i>
<i>Imre</i>	<i>Imre</i>
<i>Kavar</i>	<i>Kavar</i>

I. Titul literárního díla

Pro překlad názvu titulu zvolil překladatel metody doslovného překladu.

II. Název kapitol

K převodu názvu kapitol přistoupil překladatel v jednom případě doslovným překladem a v druhém případě volnějším – název první kapitoly je přeložen jako *Gizella začíná*. Toto řešení zcela odpovídá a vystihuje obsah, i když sloveso *rákezdi* překládáme do češtiny jako *pustit se do toho*.

III. Vlastní jména

Z hlediska překladu vlastních, respektive křestních jmen jsem upozorovala dvojí přístup, tedy substituci a transkripci.

IV. Syntax

a) Výpustky

V rámci převodu větných konstrukcí se překladatel snažil zachovat originální větné členění. Přes tuto snahu však opomněl zachovat některé lexikální prvky vět.

*Talán egyszer-kétszer gyerekkoromban, amikor szegény jó apám
magával vitt solymászni.*

¹⁴⁷ Kácsor, Zs. *István király blogja avagy hogyan alapítottam meg a Magyarországot valójában?: Ómagyar szatíra* [online]. Budapest: Athenaeum Kiadó, 2009 [cit. 2019-07-30], e-kniha, stránky neuvádí.

Možná jednou, dvakrát v dětství, kdy jsem se svým nebohým otcem sokolničil.

Například zde sice vidíme zachování větosledu, nicméně v překladovém textu chybí slova jako *jó (hodný)* a *magával vitt (vzal/brával s sebou)*. Přesnějším překladem by tak měla být následující věta: *Možná jednou, dvakrát v dětství, když mě můj nebohý a hodný otec brával s sebou sokolničit.*

– Még hogy országot! – visítja. – Egy rendes országban szokott lenni fürdőszoba. De itt még az sincs.

„Jakýpak stát!“ kvičí. „V pořádném státě mají ve zvyku mít koupelny. Ale ty tu teda nejsou.“

Z další ukázky je patrné vynechání slova *sincs (také není)*, které hraje významově důležitou roli, neboť vypovídá o tom, že ve státě chybí vícero věcí. Navrhuji zde proto úpravu na ... *Ale ty tu taky nejsou.*

a) Doplňky

Z rozboru překladu vyplývá, že student častěji využívá výpustky a doplňky:

Erre mit kapok a pofámra a feleségemtől?

A co za to dostanu od manželky, přes hubu?

Na vybrané ukázce upozorňuji zejména na doplněk výrazu *přes hubu*. Student pravděpodobně vycházel ze slovního spojení *pofára kap*, které má dva významy. Opravdu se může jednat o výraz *dostat přes obličej (vulgárně hubu)*. Nicméně v tomto kontextu se autor neodkazuje na fyzické násilí, ale míní zde význam *vyhubováno*. Překlad by proto měl znít následovně: *A co za to dostanu od manželky, vyhubováno?*

Magamnak se merem bevallani, de kezd elegem lenni ebből az egészből: több mint harminc éve gürcölök ebben az országban, és mi a jutalma?

Ani pro mě není lehké přiznat si to, ale začal jsem mít tohohle všeho dost: víc než třicet let se dřu v téhle zemi, a co ta z toho má?

V další ukázce demonstruji vložení výrazu *pro mě*, čímž dochází ke změně výpovědi. Pro srovnání přeložím vzorek originálního textu: *Ani sám sobě si to neopovážím přiznat, ale začal jsem mít tohohle všeho dost....*

Srovnám-li doslovný překlad s překladem studenta, zjistíme, že rozdíl spočívá ve tvrzení – z překladové ukázky totiž vyplývá, že pro vícero lidí není lehké si něco přiznat. Kdežto ve výchozím textu autor míní, že pro postavu není lehké učinit přiznání sama sobě, natož ostatním.

V. Slovní druh

Nyní bych rada poukázala, jak si překladatel snadno poradil s převodem slovesných jmen.

Még alig tudott járni, amikor felültettem egy lóra, mint minden normális gyereket az ő korában, de Imre sírva könyörögte le magát róla.

Sotva se naučil chodit, když jsem ho dal posadit na koně, tak jako každé normální dítě jeho věku, ale Imre s pláčem prosil, že chce sundat.

V překladové ukázce konkrétněji poukazují na výraz *s pláčem*, který je překladem maďarského příslovečného jména *sírva* (vyjadřuje doslova stav v breku). V případě tohoto slovesa není možné použít doslovného překladu s přídavným jmenným tvarem, ale je třeba užít jiné možnosti a tou je převod instrumentálem čili *s pláčem*, pro který se i překladatel rozhodl.

VI. Záměna slovesného vidu

Během rozboru překladu jsem zpozorovala také záměnu slovesného vidu, na který nyní uvádím příklad:

Ekkor közbeszólt az anyám.

– Te meg négyfelé vágatod, aki ellenkezni mer veled, Géza – közölte hidegen, s villámló szemekkel nézett Tar fia Kavarra.

V tu chvíli do toho vstupovala moje máma.

„Bude rozčtvrcen ten, kdo si ti troufne odporovat, Gézo“ oznámila chladně a s blýskajícím očima pohlédla na Tarova syna Kavara.

Z překladové ukázky si povšimneme první věty, kde se vyskytuje sloveso *vstupovala*, jež nezapadá do kontextu věty a nepůsobí příliš stylisticky obratně. Pro přirozenější vyznění by mělo být nedokonavého sloveso nahrazeno dokonavým: *V tu chvíli do toho vstoupila moje máma.*

Na dalším překladovém souvětí upozorňuji na změnu ve významu. Konkrétně míním větu *„Bude rozčtvrcen ten, kdo si ti troufne odporovat,*

Gézo..., která měla znít takto: *A ty necháš rozčtvrtit každého, kdo se ti troufne postavit do cesty, Gézo.* Změna významu se týká vyjádření/nevyjádření podmětu. Tedy zatímco v cílovém textu je osoba oné činnosti neznámá (spíše se vztahuje k matce), ve výchozím textu je činnost přiřazena Gézovi.

VII. Změna slovesného času

V návaznosti na změnu významu, poukazují na záměnu slovesného času, v jehož důsledku dochází rovněž k sémantickému posunu.

Azon töröm a fejem, hogy mi haszna volt az életemnek.

Lámu si hlavu tím, jaký význam má ještě můj život.

Přeložím-li ukázkou originálu doslova: *Lámu si hlavu nad tím, jaký význam měl můj život?*, zjistíme, že v překladu nebyl zachován minulý čas. Student se rozhodl pro změnu slovesného času, a to na čas přítomný. Dokonce je patrná vsuvka slova *ještě*, s čímž se odkazuje na budoucnost. Touto záměnou tak došlo k jistému posunu významu.

VIII. Chybná interpretace

Z analýzy překladu vyplynuly rovněž chyby v interpretaci díla, které se tak odrazily v cílovém textu. Níže uvádím příklad, kdy v překladové ukázce došlo ke změně smyslu, a zároveň k vypuštění jedné celé věty.

...Meg vagyok győződve róla, hogy Tar fia Kavar is azokhoz a kisebbségi komplexusban szenvedő idiótákhoz sorolható, akik szerint a magyarok a legösszebb emberi civilizáció megteremtői, s ebbéli minőségükben talán még a finnugorokkal is rokonok, hahaha).

...Ale mám navrch v tom, že Tarův syn Kavar se řadí mezi tyhle idioty trpící komplexem méněcennosti, podle kterých jsou i finouhrové naši příbuzní, hahaha).

Aby byl posun významu společně s výpustkou patrný, je třeba uvést doslovný překlad: *Jsem přesvědčen o tom, že Tatarova syna Kavara je také možné přiřadit k těm k idiotům trpícím méněcenností, podle kterých jsou Maďaři stvořitelé pradávné lidské civilizace, a z tohoto jejich působení je možné, že jsou příbuzní i s Ugrofíny, hahaha).* Všimněme si tedy výpustky celé věty – *podle kterých jsou Maďaři stvořitelé pradávné lidské civilizace*, ale i celkové změny

v interpretaci. Primární rozdílnost spočívá především v překladu věty *Meg vagyok győződve róla*, kterou student přeložil chybně jako *Mám navrch v tom...*, čímž změnil ideu originálu.

Celkově lze o tomto překladu říct, že se student snažil zachovat zejména autorský styl. Patrná je konkrétně snaha zachování hovorového výrazu a s ním spojené expresivity. Nicméně častý sémantický posun výrazů pokládám za stinnou stránku tohoto překladu. Je však třeba mít na zřeteli, že se jedná o překlad studenta jako začínajícího překladatele.

E. JÁNOS LACKFI

Maďarský název	Český název
<i>Milyenek a magyarok?</i> <i>Lovas nemzet</i> ¹⁴⁸	<i>Jací jsou Maďaři?</i> <i>Koňský národ</i>

I. Titul literárního díla

Pro převod titulu zvolil překladatel doslovného překladu.

II. Syntax a) Výpustky

Z hlediska převodu větosledu mohu říct, že se student víceméně snažil o zachování maďarského členění vět. Slovosled však do jisté míry podřizoval českému jazykovému úzu (výjimky viz ukázky níže). Z rozboru vyplynuly také výpustky na úrovni jednotlivých slov:

Hiszen azok állva vágtatnak egyszerre hat lovon!

Vždyť oni jezdí ve stoje na šesti cválajících koních!

Zde poukazuji na chybějící výraz *egyszerre* (*najednou*), který je z významového hlediska velmi důležitou součástí výpovědi. Zachová-li při překladu tento výrazu, bude znít věta takto: Vždyť ti jezdí ve stoje na šesti cválajících koních *najednou*!

Ha megéhezik, lekanyarít egy darab húst az éppen alatta található lóból, és azon nyersen befalatozza.

¹⁴⁸ Lackfi, J. *Milyenek a magyarok?: Lovas Nemzet*. Lackfi János [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <https://www.lackfi-janos.hu/lovas-nemzet/>.

Když dostane hlad, odřízne si kousek masa z koně přímo pod sebou, a ten syrový zblajzne.

V další ukázce si povšimněme opět výpustky jednotlivého slova, a to slova *található*, k níž pravděpodobně došlo z důvodu obtížnější přeložitelnosti. Výraz *található* se skládá ze slovesa *talál* (*najít*) a slovotvorné přípony *-hat* a *-ó*, jedná se o složení přídavné jméno. Jelikož v tomto případě není možný doslovný překlad, doporučuji zvolit slovesnou konstrukci. Překlad by mohl znít následovně: *Pokud dostane hlad odřízne si kus masa z koně nacházejícího se pod ním a syrové ho slupne.*

Amint azonban a feltárt, réges-régi sírok is mutatják, a magyar ember biztos lehet benne...

Jak však i odkryté pradávné hroby ukazují, maďarský člověk si může být jist v tom...

Na této ukázce upozorňuji na změnu v souvětí, kdy překladatel ve svém překladu sloučil první dvě věty originálu v jednu, přičemž se nabízí zachování původního členění: *Na základě objevů, jak i odkryté prastaré hroby ukazují, si může být Maďar jistý, že ...*

III. Přirozenost výrazu

Z analýzy překladu jsem se rozhodla prezentovat rovněž ukázky, které se týkají stylistické neobratnosti:

... azt vizslatta volna, vajon megfelelő ólába van-e ennek az embernek, aki magyarnak mondja magát, miközben lehet, hogy alapállapotban nem is férne el a ló a két lába között.

... zkoumal, jestli má vhodné jezdecké nohy tenhle člověk, který se zove Maďarem, zatímco je možné, že ani nebude schopen v základním postoji koně mezi nohy dostat.

Z překladové ukázky je patrné, že z hlediska přirozenosti nezní text příliš česky. Příčinou se jeví doslovný překlad a také kopírování maďarského slovosledu. Přirozenějšího vyznění by byl tento překlad: *...zkoumal, zdali má ten člověk, který se pokládá za Maďara vůbec vhodné nohy do o, jelikož je možné, že by v základním jezdeckém postoji koně ani nohama neobejmul. Ze studentského překladu vyzdvihuji užití archaismu *zovat*, kterým se překladatel do jisté míry snaží kompenzovat celkovou atmosféru textu.*

Az ilyesmit azonban belekalkulálták a magyar életbe, a lovas utcaseprők rendszeresen összekotorják a hátrafelé lenyilazott járókelők földi maradványait.

S něčím takovým však v maďarském životě také počítali, koňští zametači ulic soustavně shrabávají tělesné ostatky střelou vzad zastřelených chodců.

Další překladová ukázka rovněž upozorňuje na neobratné stylistické počínání. Až na pozici verba se jedná o zcela doslovný převod, který však v českém prostředí působí nepřírozně. A proto by bylo záhodno využít volnějšího přístupu, např.: *Avšak něco takového bylo do života Maďarů zakalkulováno, koňští zametači ulic tak pravidelně shrabávají tělesné ostatky chodců zastřelených způsobem střelbou za sebe.* – tj. do češtiny opisem, k tomu je třeba vysvětlivka, že Maďaři ujížděli na koních před nepřítele, stříleli za sebe na nepřítele za nimi.

Z překladatelského řešení je však třeba ocenit snahu o zachování expresivního výrazu. Pro ilustraci jsem vybrala následující ukázku:

... ráadásul, ha a derék négylábú rosszat álmodik ...

... navíc když se čtyřnohému miláčkovi něco špatného zdá ...

Zde upozorňuji, jak si student obratně poradil s překladem výrazu *négylábú* (čtyřnohý). Tento výraz má v kontextu vlastnost podstatného jména, a proto za něj není možné při překladu dosadit jméno přídavné. Možností převodu je užití neologismu jako např. *čtyřnonáč* či zachování přídavného jména a doplnění jej jménem podstatným. Jak je z překladové ukázky patrné, student se rozhodl pro druhou zmíněnou možnost. Za podstatné jméno zvolil expresivní výraz *miláček*, který nejenže do kontextu zcela zapadá, ale vykresluje také atmosféru vyprávění.

IV. Systematická chyba

V rámci poslední překladatelské ukázky se věnuji systematické chybě, která se vztahuje k nesprávnému skloňování.

Az első, hogy ennek a homo hungaricus modernusnak a tágas lelkében ugyanakkor egy sztyeppéken edzett, napbarnított karú, összehunyorított szemű, lobogó, sűrű hajú, izmos és mokány lovas magyar vágat végtelen sztyeppéken.

Zaprvé, ve velké duši tohoto moderního homo hungaricuse stejně cválá, v nekonečných stepích, svalnatý a kurážný maďarský jezdec, s opálenými paži, přimhouřenými očmi a vlajícími hustými vlasy.

Všimněme si výrazu s *opálenými paži a přimhouřenými očmi*. Evidentní je zde nesprávné skloňování, jehož příčinou se zdá být hyperkorekce. Správným řešením by bylo: s *opálenými pažemi a přimhouřenýma očima*. K vybrané překladatelské ukázce bych dále podotkla, že se jedná o volnější překlad, neboť nejenže je v originálu užito rozvitého souvětí, jehož strukturu je obtížné zachovat, ale také se v rámci jednoho souvětí vyskytuje relativně velký počet slovesných jmen a obtížně přeložitelných adjektiv, jako jsou *edzett (svalnatý), naprabarnított karú (s opálenými pažemi), összehunyorított szemű (s přimhouřenýma očima), lobogó (vlající), sűrű hajú (s hustými vlasy)*.

Souhrnně řečeno o překladu, student se snažil o zejména o zachování věrnosti. Tato snaha však byla mnohdy na úkor přirozeného vyznění. K nepřirozenosti přispělo především kopírování maďarského slovosledu. Ovšem po stylové stránce je na vícero místech dodržena expresivnost výrazu.

LAJOS GRENDEL

Maďarský název	Český název
<i>Négy hét az élet</i> ¹⁴⁹	<i>Život má čtyři týdny</i>
Příklady maď. vlastních jmen	Příklady čes. vlastních jmen
<i>Sanyi</i>	<i>Sanyi</i>
<i>Krisztina</i>	<i>Krisztina</i>
<i>Kati</i>	<i>Kati</i>

I. Titul literárního díla

Student při překladu názvu zvolil volnějšího přístupu, neboť přeložím-li jej doslovně: *Život je (ve smyslu má) 4 týdny*, zjistíme, že se tato verze neshoduje s verzí studenta. V českém jazyce by užití/zachování slovesa *být*

¹⁴⁹ Grendel, L. *Négy hét az élet. Bárka online [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <http://barkaonline.hu/szepirodalom/17-pr/1332-grendel-lajos-prozaja>.*

nepůsobilo přirozeně a ani poutavě. Zajímavějším řešením je proto volba překladatele, jenž se rozhodl pro nahrazení slovesa *být* za *mít* (rolí zde hraje přirozeně český jazykový úzus).

II. Vlastní jména

Z překladu vlastních, respektive křestních jmen, je patrné (viz tabulka), že byla využita transkripce bez počesťování maďarského pravopisu.

III. Syntax

V rámci analýzy převodu slovosledu jsem zaznamenala místy kopírování maďarského slovosledu a dále změnu (v malé míře) ve větovém členění:

Lélekben ezt Sanyi már régen tudomásul vette, csak éppen megemészteti nem bírta, ahogy, Krisztinával ellentétben, ...

V duchu to Sanyi přijal už dávno, jen to nemohl strávit, na rozdíl od Krisztiny, ...

Na vybrané ukázce poukazuji na zachování maďarského slovosledu. Konkrétně se jedná o zvýrazněnou část, ze které je patrné, že je zde zapotřebí přizpůsobení českému pořádku slov a pořadí. Z tohoto důvodu by adekvátnějším překladem bylo následující znění: ...*ale na rozdíl od Krisztiny to strávit nedokázal* (tedy sloučit a prohodit).

Ez a ficsúr egy szombat esti buli alkalmával akaszkodott Kati nyakába, de az is lehet, hogy fordítva történt a dolog, hogy Kati volt a kezdeményező.

Tenhle floutek se během jedné sobotní zábavy věšel Kati kolem krku, ale je dost dobře možné, že se věc stala obráceně, že to byla Kati, kdo si začal.

Na další ukázce upozorňuji rovněž na doslovný překlad slovosledu a jednotlivých slov, a také poukazuji na menší změnu významu. Zaměříme se na zvýrazněnou část textu, tedy *že to byla Kati, kdo si začala*. Tento překlad lze označit za doslovný a tím dochází k posunu významu. Čtenář takto interpretovanou větu může chápat jako odkaz na střet zájmu, až násilí. Pokud uvedu pravý význam: ..., *že to byla Kati, kdo si s ním začala nebo ..., že si s ním začala ona.*, tak je zřejmé, že šlo o navázání vztahu.

IV. Slovní druh

Nyní demonstruji ukázkou toho, jak si překladatel poradil s překladem přídavného slovesného jména:

És ekkor történt valami, amit soha nem fog elfelejteni, amit elfelejteni nem lehet, mert annál, amit a beszélgetésüket kihallgató Krisztina akkor mondott, egy arculcsapás sem lehetett volna durvább.

A tehdy se stalo něco, co nikdy nezapomene, co zapomenout nejde, protože bolestivější než to, co Krisztina tehdy, poté co vyslechla jejich rozhovor, řekla, nemohla být ani facka.

Pro převodu přídavného slovesného jména *kihallgató*, které se skládá ze slovesa *kihallgat* (*vyslechnout*) a přídavné slovotvorné přípony *-ó*, využil student slovesné konstrukce. Teoretickou možností by bylo také užití přechodníku *vyslechnouc*, který by zde ale působil archaicky a příznakově. I přes adekvátní řešení převodu slovesného jména však překladový vzorek nepůsobí přirozeně. Důvodem je zachování maďarského slovosledu a do jisté míry nesprávná interpretace. Vhodnějším řešením by byl proto volnější překlad: *A tehdy se stalo něco, co nikdy nezapomene, co ani zapomenout nejde, protože to, co tehdy řekla Krisztina, která tajně vyslechla jejich rozhovor, bylo mnohem bolestivější než facka.*

V. Přirozenost výrazu

Z překladu je také místy patrná stylistická neobratnost – výchozí text v určitých částech postrádá přirozenost výrazu. Pro příklad uvádím tyto překladatelské vzorky:

Majdhogynem nevethtnékje támadt, hogy mennyire dologtalanul maradt a világban, mintha minden dolgot elvégzett volna már, holott soha semmi dolgot nem végzett el rendesen, mindent befejezetlenül hagyott, s ha majd meghal, akkor egy befejezetlen élet fog véget érni.

Skoro se smál tomu, jak je teď na světě bez úkolu, jako by všechno už udělal, přičemž nikdy nic neudělal pořádně, všechno nechal neukončené a až umře, tak skončí jeden neukončený život.

Všimněme si zvýrazněných částí, které sice zachovávají ideu textu, nicméně působí nepřirozeně. Tentokrát však k nepřirozenosti nepřispěl doslovný překlad, ale jeho volnější varianta. Proto navrhuji následující úpravu, se zachováním větší míry věrnosti: *Skoro mu přišlo k smíchu, jak nečinně žije*

ve světě, jako by už všechno udělal, přičemž nikdy nic neudělal pořádně, nikdy nic nedokončil a až umře, tak se skončí jeden neukončený život. Po uvedení tohoto řešení je také patrné, že překladatel vynechal výraz jako *nečinně* a opomněl, u slovesa *skončí*, zvrátne *se*, jelikož správný překlad vyžaduje užití reflexivního pasiva.

VI. Změna významu

Nyní na konkrétním vybraném vzorku poukážu na záměnu významu, jejíž příčinou je pravděpodobně chybné porozumění originálu.

Katit a fiúpestisége ejtette rabul, ez ellen pedig Sanyinak nem volt orvossága.

Kati otrávila jeho velkoměstská aura a proti té Sanyi neměl lék.

Pro srovnání přeložím originální vzorek doslovně: *Kati byla omámena jeho velkoměstskou aurou a proti té Sanyi neměl lék.* K změně výpovědi tak došlo se záměnou slovesa *omámit* za *otrávit*.

VII. Záměna slovesného vidu

Při rozboru tohoto studentského překladu jsem zaznamenala v určitých částech překladu změnu slovesného vidu, kterou lze obecně označit za častou lingvistickou chybu.

Miklós bácsi Kati nagybátyja volt, valaha pincér, aki most nem átalotta a felesége jelenlétében megfogdosni a fiatal hölgyek fenekét, és Kati bevallotta, hogy „hát képzeld, Klementina, még az enyémet is, amikor Sanyi nem nézett oda.“

Stejda Miklós byl Katiin strýc, kdysi číšník, který teď ani v přítomnosti manželky neodolal nutkání sahat mladým holkám na zadek, a Kati přiznávala, že „představ si Klementino, dokonce i na můj, když se Sanyi nedíval.“

Na této ukázce poukazují na záměnu dokonavého slovesa za nedokonavé. Maďarský výraz *bevallatta* je třeba přeložit jako *přiznala* a nikoli jako *přiznávala*.

VIII. Záměna předložky

Včetně záměny významu a slovesného vidu, došlo při překladu rovněž k záměně předložky:

*Sanyi tett néhány tétova lépést az udvaron, mintha valami dolga lenne
a kertben, ...*

*Sanyi udělal pár nejistých kroků po dvoře, jako by měl nějakou práci v
zahradě, ...*

Z překladu je patrné nesprávné užití předložky. Namísto předložky *na* použil student předložku *v*. K této chybě došlo vlivem maďarského jazyka, kde se vyskytuje za slovem *kert* (*zahrada*) pádová koncovka *ban/ben*, která se v českém prostředí překládá z pravidla jako předložka *v*.

Celkově lze tento překlad hodnotit jako zdařilý, překladatelka zachovala větné členění, a naopak maďarský slovosled přizpůsobila českému, až na uvedené výjimky. Překlad je víceméně věrný. Avšak zachováním doslovnosti vznikl na některých místech stylisticky méně obratný text. Z hlediska chybné interpretace došlo k menším změnám ve výpovědi, nicméně Grendelův jazyk nepatří z překladatelského hlediska mezi nejlehčí.

2.4. Shrnutí výsledků výzkumu

Po analýze výše uvedených překladů nyní shrnu výsledky a podám začínajícím překladatelům náhled na současné české překladatelské trendy.

V rámci překladu titulu jsem zaznamenala u všech překladatelů jednoznačnou shodu ve snaze zachovat původní titul neboli přeložit ho v rámci možností co nepřesněji, ke změnám v této kategorii nedochází. Ovšem při překladu názvů kapitol jsem zpozorovala drobné úpravy, jejichž úkolem bylo, aby název neztratil na zajímavosti či přirozenosti. Z hlediska překladů vlastních jmen mohu říci, že metoda překladu není tak jednotná, jako byla např. v období před 2. světovou válkou (viz kapitola Vývoj překladatelské tradice). Dnešní překladatelé využívají nejrůznější překladatelské postupy, od náhrady vlastního jména originálu jménem českým, přes počestění maďarského pravopisu a výslovnosti, až po zachování původní podoby jména. K překladu vlastních jmen docházelo nejčastěji v případě, že měla v maďarském jazyce významovou hodnotu. Kdežto u jmen, která mají v češtině zažitou podobu odlišnou, zvolili překladatelé substitučního postupu. Jména, která jsou z hlediska překladu bezvýznamová, jsou dnes velmi často transkribována a mají v překladu exotizující funkci. Co se týče převodu pořadí křestního jména a příjmení, je dodržován český jazykový úzus a také přechylování ženských příjmení.

U převodu slovosledu jsem si povšimla volnějšího přístupu k překladu, kdy překladatelé dávali přednost přirozenému vyznění před aktualizačním slovosledem předlohy. V některých případech došlo ke zkrácení původně dlouhých a rozvitých souvětí či naopak k rozšíření textu pomocí přidávání vedlejších vět. Až na výjimky se většina překladatelů snažila zachovat autorský styl, aniž by se prohřešila proti obvyklému pořádku slov v češtině.

Z hlediska slovních druhů bych ráda upozornila na náročnější překlad některých maďarských slovních druhů. Těmi jsou adjektiva zakončená na *-ú*, *-ű* nebo *-i* a slovesná jména. Převod adjektiv řešili překladatelé obvykle pomocí opisu. Užitím vedlejší věty převáděli také slovesná jména, která často odpovídají českým přechodníkům a českému infinitu.

Nyní se zmíním o doplňcích a výpustkách. Používání doplňků jsem zaznamenala u všech překladatelů, a to vkládáním výrazů do překladového textu, které nejsou v originálu explicitně obsaženy. Tento typ doplňku však nemá vliv na obsah textu. Naopak výpustky jsou pro dnešní překladatele velmi málo charakteristické. Jestliže se překladatelé pro takový překladatelský postup přeci jen rozhodnou, ihned jej kompenzují. Kompenzace je nejčastěji zvolena tehdy, když si překladatel uvědomí, že není možné zachovat všechna aktualizační a specifická vyjádření původního autora, a proto následně ozvláštňuje překlad různými výrazovými prostředky. Mezi velmi časté typy doplňků patří tzv. vnitřní vysvětlivky jako specifický překladatelský prostředek k vysvětlení reálií. Včetně těchto vnitřních vysvětlivek jsou současným trendem předmluvy, doslovy a různé druhy poznámek k překladu. V rámci možností, jak překládat reálie jsem se až na pár výjimek nesetkala s lokalizací ani naturalizací. Naopak často je využívána exotizace, jejíž cílem je, aby čtenář překladového textu mohl čerpat specificky národní hodnoty týkající se maďarské kultury.

V případě přenosu vulgarismů z jednoho kulturního prostředí do druhého jsem během analýzy upozorovala velmi časté užívání tabuizace, kdy překladatelé určité vulgární výrazy oslabili a převedli se zřetelem k adekvátní sémantické výpovědi.

Během zkoumání převodu frazeologismů jsem zjistila, že jsou téměř vždy překládány jako celek, tedy substituovány. K frazeologismům bych ráda podotkla, že se zde nachází mnoho společných prvků, což plyne jednak ze společného křesťanské kulturní tradice, jednak ze sdílení středoevropského prostoru – Češi, Slováci a Maďaři, kteří byli sousedy po staletí a jejich životní zkušenosti se odrazily právě ve frazeologii.¹⁵⁰

Obecně lze o současných překladech konstatovat, že je pro ně příznačná metoda doslovného překladu s větší či menší mírou odchylek, k nimž dochází z důvodu jazykové rozdílnosti mezi češtinou a maďarštinou. K nejčastějším odchylkám patří rozdílnosti v slovosledu, aktuálním větném členění a

---

¹⁵⁰ Schreierová, A. *Maďarština pro Čechy. Několik poznámek o specifických rysech gramatické struktury a o slovní zásobě maďarštiny*. Praha, 2018, s. 189.

frazeologismů. Důležitým aspektem zdařilého překladu je jednoznačně přirozenost a idiomaticnost jazykového vyjádření. Překladatelé z tohoto důvodu ustupují na některých místech od převedení přesného významu, ale ne od ideji díla.

Z hlediska lingvistického zkoumání jsem si povšimla následujících častých chyb:

1. Kopírování maďarského slovosledu.
2. Zachovávání maďarských pádů.
3. Užívání nesprávného slovesného vidu.
4. Užívání nesprávného slovesného času.
5. Chyby v mluvnickém rodě.
6. Chyby ve shodě přísudku s podmětem.
7. Chyby v konotacích.

Uvedené poznatky nyní srovnám s jednotlivými body hypotézy.

1. zásada textové úplnosti – text by měl být převeden celý, bez výpustek, ale také bez doplňků: tento bod jsem na základě výzkumu vyvrátila, neboť jsem se několikrát v překladech setkala s užíváním značného množství různých doplňků a výpustek. Za subjektivně motivované změny obsahu lze označit například vnitřní vysvětlivky či tabuizaci. V překladovém textu jsem se spíše setkala s rozšiřováním nežli s ochuzováním informací.

2. zásada reprodukce idejí originálu: tuto zásadu se mi podařilo potvrdit. Mezi klíčové vlastnosti dobrého překladu totiž patří především zachování a přenesení idejí originálu, jimž může být podřízena zásada formální totožnosti výchozího a cílového textu.

3. zásada zachování cizích jmen: z rozboru je patrné, že metoda překladu vlastních jmen není jednoznačná. Současní překladatelé využívají k jejich přenesení překlad, substituci, ale také transkripci včetně počesťování pravopisu. Zásada zachování cizích jmen je tudíž vyvrácena.

4. zásada přenesení slovních spojení a frazeologismů z jednoho kulturního prostředí do druhého: tuto zásadu se mi téměř jednoznačně podařilo potvrdit. K přenesení různých frazeologismů z jedno kulturního prostředí do druhého přistupují překladatelé jednotnou metodu a to substitucí.

5. zásada lingvistické korektnosti v cílové jazyce – poslední zásadu není jednoznačně možné vyvrátit ani potvrdit. Lingvistická korektnost je ovlivněna mírou jazykové kompetence překladatele. Kupříkladu nejmenší potíže, dokonce téměř žádné, činil převod slovesných jmen a správný překlad některých podstatných jmen singuláru, které je třeba do českého jazyka převést ve formě plurálu. Naopak obtíže činilo skloňování ohebných slovních druhů a tvorba přivlastňování a další výše uvedené příklady.

2.4.1. Jak ne/překládat

V poslední podkapitole diplomové práce bych ráda bodově shrnula několik zásad, které by měly být při překladu dodrženy, přičemž vycházím z provedené analýzy ukázek překladů, ze kterých vyplynuly časté překladatelské chyby. Aby se jim začínající překladatel z maďarštiny vyvaroval, měl by dodržet následující:

1. Respektovat originální znění.
  - a. Předat čtenáři ideu výchozí díla se snahou přeložit text co nejvěrněji.
  - b. Zachovat autorský styl.
  - c. Nevkládat do překladu vlastní ideje/ nepřetvářet původní text.
2. Brát zřetel na systémové rozdíly mezi maďarským a českým jazykem.
3. Nepřekládat slovo od slova/ nedržet se otrockého překladu.
  - a. Respektovat aktuální členění české věty a nepřejímat doslovně maďarský slovosled.

- b. Vyvarovat se doslovnému překladu slovních spojení a frazeologismů.
  - c. Namísto doslovných jmenných a pasivních tvarů využít aktivního tvaru slovesa.
  - d. Vyhnout se doslovnému překladu slovesných vazeb.
- 4. Brát v potaz rozdílnost zaznamenávání přímé řeči.
  - 5. Vyvarovat se gramatickým chybám.
    - a. Nedopustit se odchylek ve tvarech rodu, skloňování substantiv, vidu a odchylek ve shodě podmětu s přísudkem.
    - b. Vyhnout se slovosledným neobratnostem.
  - 6. Docílit přirozeného vyznění.

Souhrnně řečeno, ke kvalitní práci potřebuje překladatel nejen základní znalosti z oblasti translatologie a dobrou jazykovou kompetenci v obou jazycích, neboť „překládat znamená pracovat nejen s jazykem cizím, ale především s mateřským“¹⁵¹, ale také určitý stupeň sebereflexe, aby mohl sám z kontextu poznat, že se dopouští chyby. Dalším důležitým aspektem je značná míra důslednosti. Podkapitolu zakončím poslední radou ve formě frazeologismu, tj. *dvakrát měř, jednou řež*.

---

¹⁵¹ Kufnerová, Z. – Skoumalová, Z. a spol.: *Překládání a čeština*. Praha, 1994, s. 3.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem čtenáře/začínající překladatele zprvu seznámila se základními vědomostmi z oblasti translatologie. Domnívám se totiž, že osvojení těchto znalostí je jedním z klíčů k úspěšnému překládání. V rámci teoretické části jsem se věnovala nejen otázkám vzniku teorie překladu a historickému úzu, ale také důležitým překladatelským pojmům. Podstatným úkolem této části však bylo, vzhledem k jednomu z cílů práce, kategorizovat překladatelské chyby z lingvistického hlediska a poukázat na různé jazykové rozdílnosti mezi maďarštinou a češtinou, a dále z teoretického hlediska upozornit na možné kritické body při překládání.

V praktické části jsem na uměleckých překladech současných maďarských autorů analyzovala překladatelské metody a postupy, z nichž jsem odvodila jeden z hlavních trendů současných překladatelů, čímž je přirozenost výrazu (na rozdíl od překladatelů z 19. století a rovněž některých překladatelů z minulého století, kteří se drželi doslovného překladu). Na základě provedeného výzkumu mohu konstatovat, že v současnosti dochází ke křížení věrného a volného překladu, jehož výsledkem je zdařilý překlad. K samotné analýze překladů jsem přistupovala nejen z lingvistického hlediska, ale i z literárně estetického. Na rozbor z lingvistického hlediska jsem se zaměřila především u studentských překladů, kde jsem se snažila poukázat na nejčastější systematické a sémantické chyby, kterými jsou například kopírování maďarského slovosledu, doslovný překlad frazeologismů, chybování v mluvnické shodě a záměna dokonavých a nedokonavých sloves.

Primárním úkolem diplomové práce bylo vzhledem k jejímu charakteru příručky seznámit začínající překladatele z maďarštiny do češtiny s nejčastějšími překladatelskými chybami a podat souhrnné informace o tom, jak nepřekládat, respektive čeho se konkrétně v překladatelských začátcích vyvarovat. Překladatelská praxe se však stále rozvíjí a není možné podat zcela přesný návod na překládání, možné je pouze překladatele upozornit na prohřešky. Musím také podotknout, že problematika překladu je z hlediska rozboru komplexní záležitostí a dotýká se široké škály disciplín. Z tohoto

důvodu jsem poukázala pouze na některá úskalí a poskytla alespoň základní náhled na tuto problematiku včetně možných řešení.

Resumé

Cílem této práce je podat základní vzhled do současných trendů překladu a představit nejčastější překladatelská úskalí, která vznikají při překladu z maďarského jazyka do českého. Práce se skládá ze dvou částí, tj. teoretické a praktické. V teoretické části jsou sumarizovány stěžejní pojmy a základní vědomosti týkající se teorie překladu. Zdrojem těchto informací jsou zejména autority jako Jiří Levý a Zlata Kufnerová. Praktická část se již zabývá samotnou analýzou překladu, zde jsou na beletristických dílech hodnoceny metody a překladatelské chyby, a to jak zkušených, tak studentských překladatelů. O metodách a chybách je nejprve pojednáno u každého vybraného překladu/překladatele zvlášť a poté jsou výsledky sumarizovány jako celek. Diplomová práce podává tedy nejen ucelený náhled na převládající současné metody překladu, ale shrnuje také nejčastější lingvistické chyby. Práce ve výsledku seznamuje začínající překladatele/čtenáře s několika body, kterým by se měli vyvarovat nebo které je při překladu záhodno dodržet.

Resume

The aim of the thesis is to present fundamental views into current trends of translation and to present the most common translation pitfalls that arise throughout the translation from Hungarian to Czech. The thesis consists of two parts, i.e. theoretical and practical. The theoretical part summarizes key concepts and essential knowledge of translation theory. The sources of this information are mainly authorities such as Jiří Levý and Zlata Kufnerová. The practical part deals with the analysis of the translation itself. The methods and the translation errors of both experienced and student translators are evaluated on fiction works. These methods and errors are first considered for each selected translation/translator separately and then the results are summarized as a whole. The diploma thesis not only gives a comprehensive view of the prevailing current methods of translation, but also summarizes the most common linguistic mistakes. As a result, the work introduces beginning translators/readers with a few points they should avoid or which should be respected when translating.

Seznam použité literatury

Primární literatura

- BARNÁS, Ferenc. *Devátý*. Přeložil Marta PATÓ. Ostrava: Protimluv, 2017. Edice překladové literatury. ISBN 978-80-87485-52-1.
- BARNÁS, Ferenc. *A kilencedik*. Budapest: Kaligram, 2014. ISBN 978-615-5454-08-0.
- DRAGOMÁN, György. *Bílý král*. Přeložila Anna Valentová. Praha: Dybbuk, 2008. ISBN 978-80-86862-67-5.
- DRAGOMÁN, György. *A fehér király*. Budapest: Magvető könyvkiadó, 2007. ISBN 963-14-2437-5.
- HORVÁTH, Viktor. *Můj tank*. Přeložil Simona KOLMANOVÁ. Brno: Větrné mlýny, 2018. K4. ISBN 978-80-7443-272-9.
- SPIRÓ, György. *Kamenný žabák: (báchořice)*. Přeložil Robert SVOBODA. Praha: Novela bohémica, 2018. Vlny (Novela bohémica). ISBN 978-80-87683-88-0.
- SPIRÓ, György. *Kőbéka*. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 2017. ISBN 9789631435191.
- TÓTH, Krisztina. *Čarovný kód: patnáct příběhů*. Přeložil Jiří Zeman. Praha: Fra, 2011. Světová próza. ISBN 9788087429129.
- TÓTH, Krisztina. *Vonalkód: Tizenöt történet*. Budapest: Magvető könyvkiadó, 2006. ISBN 963-14-2512-6.
- TÓTH, Krisztina. *Dívka, která nemluvila*. Přeložila Eleonóra Hamar. Praha: Baobab, 2018. ISBN 978-80-7515-071-4.
- TÓTH, Krisztina. *A lány, aki nem beszélt*. Budapest: Móra Könyvkiadó, 2015. ISBN 978-963-41-5042-8.

Sekundární literatura

- BART, István a Kinga KLAUDY. *A fordítás tudománya: válogatás a fordításelmélet irodalmából*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1986. ISBN 963-17-8670-6.

BENEŠOVÁ M., RUSIN DYBALSKA R., ZAKOPALOVÁ L.: *Tvůrčí překlad ve výukovém procesu na polsko-českém příkladu*. Praha, Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2180-7.

Gramatika současné češtiny. V Brně: Lingea, 2012. 978-80-87471-53-1.

Gramatika současné maďarštiny: s praktickými příklady. V Brně: Lingea, 2012. ISBN 978-80-87471-54-8.

HRALA, Milan. *Současnost uměleckého překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1987.

JANUŠKA, Jiří, ed. *Česko-maďarské ob(z)ory: kapitoly z dějin česko-maďarských univerzitních vztahů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3355-8.

KLAUDY, Kinga. *Nyelv és fordítás: válogatott fordítástudományi tanulmányok*. Budapest: Tinta, 2007. ISBN 978-963-7094-68-2.

KOLMANOVÁ Simona. *Český havran, nebo maďarský krkavec? : Poznámky k teorii a praxi překladu ve středoevropském regionu (konfrontace překladatelských přístupů na maďarských a českých překladech Havrana E. A. Poea)*. In Januška J., Berkes T.: *Hungarobohemica Pragensia : Studie k 60. narozeninám Evžena Gála / Tanulmányok Gál Jenő 60. születésnapjára*. Praha, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2017. ISBN 978-80-7308-715-9.

KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 978-80-246-1401-4.

HORÁLEK, Karel. *Příspěvky k teorii překladu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

KÖRÖSOVÁ, E., PÉNTEK, A. *Aktuální problematika, tendence a metody česko-maďarského uměleckého překladu*. In Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Translatologica Pragensia, Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, (v tisku).

KOTKOVÁ, Radomila. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3640-5.

KREJČÍ, Pavel. *Srbská frazeologie v českém a bulharském překladu: kontrastivní analýza*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015, s. 48-60. ISBN 978-80-210-8004-1.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Čtení o překládání*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2009. ISBN 978-80-7319-088-0.

KUFNEROVÁ, Zlata, Milena POLÁČKOVÁ, Jaromír POVEJŠIL, Zdena SKOUMALOVÁ a Vlasta STRAKOVÁ. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & M Vyšehradská, 2003. ISBN 80-85787-14-8.

LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-x.

LEVÝ, Jiří a Jiří HONZÍK. *České teorie překladu (1). Vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře*. Vydání druhé (rozdělené do dvou svazků). Praha: Ivo Železný, 1996. ISBN 80-237-1735-9.

MENYHÁRT, József a Károly PRESINSZKY. *Fordítás - kétnyelvűség: nyelvészeti tanulmányok a fordítás elméletéről és gyakorlatáról, valamint a magyar-szlovák kétnyelvűségről*. Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara, 2009. Europica varietas. ISBN 978-80-8094-620-3.

POPOVIČ, Anton. *Poetika umeleckého prekladu: proces a text*. Bratislava: Tatran, 1971. Okno.

RÁCZ, Endre a Etel TAKÁCS. *Kis magyar nyelvtan*. 11. k. Budapest: Gondolat, 1994. ISBN 963-282-716-3.

Internetové zdroje

Balassiho institut: *Maďarský institu, Praha* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <http://www.praga.balassiintezet.hu/cz/homecs/7-slideshow/1305-svet-knihy-2018-horvath-cz/>.

BARNÁS, Ferenc. *Devátý. ILiteratura* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39737/barnas-ferenc-devaty>.

BOHÁČ, Jakub. *Metoda překladu v beletristických překladech z maďarštiny 1945-2006*. [online] Praha, 2008. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/15073> (access: 2019-07-05).

DRAGOMÁN, György. *Bílý král 1. ILiteratura* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23401/dragoman-gyorgy-bily-kral-1>.

GYÖRGY, Spiró. *Kamenný žabák. ILiteratura* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <https://literarky.cz/literatura/cteni/26996-gyorgy-spiro-kamenny-abak>.

GRENDÉL, Lajos. *Négy hét az élet. Bárka online* [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <http://barkaonline.hu/szepirodalom/17-pr/1332-grendel-lajos-prozaja>.

HORVÁTH, Viktor. *Tankom* [online]. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 2017 [cit. 2019-07-30]. ISBN 978-963-14-3643-3.

KÁCSOR, Zsolt. *István király blogja avagy hogyan alapítottam meg a Magyarországot valójában?: Ómagyar satíra* [online]. Budapest: Athenaeum Kiadó, 2009 [cit. 2019-07-30]. ISBN 978-963-293-052-7.

LACKFI, János. *Milyenek a magyarok?: Lovas Nemzet. Lackfi János [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <https://www.lackfi-janos.hu/lovas-nemzet/>.*

Magyar Elektronikus Könyvtár: Tímár Zsófi özvegysége [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <http://mek.oszk.hu/00900/00950/00950.htm#5>.

Magyar Elektronikus Könyvtár: A gyerekek [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <http://mek.oszk.hu/00900/00950/00950.htm#14>.

Magyar Elektronikus Könyvtár: A kis csizmák [online]. [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <http://mek.oszk.hu/00900/00950/00950.htm#4>.

Tóth, Krisztina. Čarový kód. ILiteratura [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/25701/toth-krisztina-carovy-kod>.